

**LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ
SPOLEČNOSTI V PRAZE**

**ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA**

Sešit 12

Únor 1976

NAŠE ROVY

Dne 17. prosince 1974 zemřel Bohdan HEŘMANSKÝ akademický malíř z Prahy - Malé Strany, člen od roku 1972, narozený 29. 1. 1900.

V létě 1975 zemřel Egon HAUŽVIC, člen od r. 1970, narozený 4. 2. 1908 v Praze.

UPOZORNĚNÍ AUTORŮM

Přestože i v dřívějších letech 1970 - 1974 bylo vždy vyhrazeno v GH-Listech redakčním kruhem pro

články z oboru HERALDIKY

tolik místa, kolik článků objevného nebo naučného charakteru autoři dodají, bylo nám jich k otištění doručeno jen malé množství.

Doporučujeme proto členům - badatelům v heraldice platformu GH-Listů znovu; a jako dříve od předání sebevětšího objevného článku do termínu vyjití, aby aktuálnost námětu byla zachována, dodržujeme dobu 3 až 5 měsíců.

Výbor GHSP

GENEALOGICKÁ A HERALDICKÁ SPOLEČNOST V PRAZE

svolává své členy na

sedmou výroční valnou hromadu, jež se koná
ve čtvrtek dne 18. března 1976 v 17 hodin

v přednáškovém sále Ústavu vědeckotechnických informací
v Praze 3 - Vinohrady, Slezská ul. 7.

Pořad:

- 1 Zahájení
- 2 Schválení zápisu minulé valné hromady
- 3 Zpráva o činnosti za minulé správní období
- 4 Zprávy o činnosti poboček
- 5 Zpráva o hospodaření GHSP
- 6 Revizní zpráva
- 7 Diskuze k předneseným zprávám
- 8 Udělení absolutoria odstupujícímu výboru
- 9 Česká kvantitativní genealogie a heraldika a
program GHSP na rok 1976 až 1980
- 10 Projevy hostů a diskuze k předchozímu bodu
- 11 Volba předsedy, dvou místopředsedů, členu výboru,
náhradníků a 3 členů revizní komise
- 12 Závěr.

Po dobu valné hromady bude instalována výstavka heraldické tvorby
Jana Locha st.

ZPRÁVY POBOČEK

ZPRÁVA POBOČKY V MLADÉ BOLESLAVI

PhDr. Miroslav ŠERÁK, místopředseda pobočky GHS v Ml. Boleslavi zemřel 21. října 1975. Tato bolestná zpráva překvapila všechny naše členy.

Dr. Miroslav Šerák od r. 1950 působil jako profesor dějepisu na Střední průmyslové škole v Ml. Boleslavi až do poslední doby. Jako učitel byl neobyčejně přesný, zodpovědný a svědomitý. Hlubokými znalostmi a citlivým přístupem k mládeži dokázal probouzet zájem o historii. Své vynikající znalosti i zkušenosti předával veřejnosti na přednáškách o historii města Ml. Boleslavě a také výsledky svého soukromého bádání shrnul v řadě statí, uveřejněných v tisku.

Byl úzce spjat s prací v naší pobočce a patřil mezi obětavé, agilní a vůdčí duchy. Svým vystupováním a jednáním získal si důvěru všech členů pobočky GHS v Ml. Boleslavi. Ochotně zaslavoval naše členy do čtení starých tisků a seznamoval i nás s dějinami našeho města.

Při loučení s ním, cítili jsme bolest, jako bychom se loučili s někým drahým z rodiny. Odchod Dra Šeráka není jen ztrátou pro pobočku GHS, ale také i pro boleslavskou veřejnost. Budeme na něj vždy vděčně vzpomínati. Ing. Jindř. Šteffek

ZPRÁVY POBOČKY V BRNĚ

Památce zesnulých členů a badatelů v genealogii a heraldice.

Dne 8. 8. 1975 zesnul v Olomouci člen Genealogické a heraldické společnosti Ing. Jan Janásek (nar. 25. 11. 1898), svým občanským povoláním chemik, který pracoval dlouhá léta v cukrovaru v Holici u Olomouce. Své obci zredigoval pěkný vlastivědný sborník uprostřed šedesátých let, slibující pokračování v dalších svazcích, což se však neuskutečnilo. Intenzivně se zajímal o práci v archeologickém kroužku někdejšího Studijního a lidovýchovného ústavu kraje Olomouckého v Olomouci (dnešní Vlastivědný ústav - muzeum) a spolu s mým otcem se věnoval archeologii Kosíře. V šedesátých letech pak intenzivně studoval genealogické otázky v pobočce Státního archívu v Olomouci, z čehož vyplynula pak jeho skvělá stať heuristicky velmi bohatá, uveřejněná ve Vlastivědné ročeně okresního archívu Blansko 1971 (str. 75 - 81) o putování k předkům. Janáskuv vlastivědný portrét jest ve Vlastivědných zprávách z Adama a okolí (roč. 12, č. 4, 1968, str. 12).

Dne 11. 8. 1975 zemřel v Novém Městě na Moravě dlouholetý ředitel Archívu města Brna, doc. dr. Jaroslav Dřímál (nar. 9. 7. 1905), který se zúčastnil přímých jednání při založení brněnské pobočky Genealogické a heraldické společnosti. Z jeho vlastních genealogických úvah je třeba připomenout mnohé pasáže o moravském soudě panském ve středověku v jeho knize Zemský dum v Brně (1947). Neukončil bohužel redakci Znaků moravských měst a městeček, kterou připravoval pro sborník Brno v minulosti a dnes.

Dne 20. srpna 1975 náhle skončil při cestě z Olomouce na Kopeček profesor bohemistiky Palackého university dr. Oldřich Králík (nar. 9. 6. 1907), plný badatel na poli české literární vědy a estetiky, jenž se věnoval studiu díla Březinova, Bezručova, Nerudova a zejména velmi intenzivně nejstaršímu období pražského písemnictví a epochy tzv. sázavské. V textologii uplatňoval genealogické filiace jednotlivých verzí textu, jedna z jeho posledních knih se jmenuje dokonce Nejstarší rodokmen české literatury (1971), řešící vzájemné filiace písemnictví 10. a 11. stol.

Dne 17. 10. 1975 se brněnská veřejnost rozloučila s prof. dr. Františkem Čádlou (nar. 30. 5. 1895, zemř. 10. 10. 1975), právním historikem a textologem, který ve své základní knize Práva zemská česká Ondřeje z Dubé (1930) přináší rovněž řadu postřehů genealogických, obdobně jako v řadě svých jiných menších studií.

Jan Skutil

ZPRÁVY VÝBORU GHSP

Činnost správního výboru v druhém pololetí roku

Správní výbor GHSP se v období od června do prosince sešel osmkrát (17. 6., 16. 8., 16. 9., 23. 9., 29. 10., 11. 11., 25. 11. a 16. 12.) s prezencí kolísající mezi 68 % a 89%. Úkoly časově nejnáročnějšími se ukázalo zajištění tisku paleografické příručky K. Beránky pro členy (nesnáze s opatřením papíru a tiskárenské kapacity), zvýšení úrovně GH-Listů (nedostatek heraldické tematiky a syntetizujících prací) a aktivizace heraldiku členu GHSP (dvojití zaměření heraldiku na sběratelský a odborný směr). Kromě toho se výbor věnoval zpracovávání zpřesněných dotazníků (uzavřen pruzkem členů heraldiku) a organizační přípravě dvou poboček, které vejdou v život ještě na začátku roku 1976 (Ústí nad Orlicí a Hradec Králové). Výboru se podařilo zajistit vydání latinského slovníčku pro genealogy, který sestavili V. Palivec a V. Elznic a který bude platnou pomůckou našim členům.

Z běžné spolkové agendy bylo třeba již začít s organizačním zajištěním valné hromady GHSP (18. března 1976, v 17.00 hod. v Praze 2, Slezská 7), uzavřít spolkové zájezdy, vypořádat se finančně s některými staršími i novými vydavatelskými tituly (chronologické tabulky, latinský genealogický slovník) a vyřídít početné odborné heraldické a genealogické dotazy členů i nečlenů. Předsednictvo správního výboru se sešlo čtyřikrát v krátkých poradách o přípravách výborových schůzí a o náplni GH-Listu. Subkomise pro aktivizaci heraldické práce se sešla třikrát a skupina pro zpracování dotazníků dvakrát. V tomto období se konalo pět pondělních pravidelných přednášek.

Věra Sekotová, Manufaktura a život K. P. Erxlebena 1802 - 1840 (8./9.);

Petr Čornej, Struktura české šlechty ve světle pobělohorských konfiskací (22./9.);

Milada Kostřánková, Genealogie vlastního rodu a rodu manželova (13./10.);

Rudolf Melichar, Požáry v pohledu staletí, vývoj boje proti požárům a průběh požáru po staletí v Černovicích u Tábora (10./11.);

Jaroslav Honec, Poddánské zghosty, fedrunky a odúmrť v praxi velkostatku (24./11.).

Na dvou volných diskusních pondělnících byly projednávány návrhy na tematiku příspěvku v GH-Listech a na vedení rodinných kronik (27./10.) a diskutováno o začátcích českých měr a vah v době Přemysla Otakara II. (8./12.). V akci sociálně genealogických studií vynikajících osobností byly zpracovány dvě postavy nevolnického povstání r. 1775 rýchtář Jiroušek a Smejkal a vynikající lesník Jan Heyrovský. Ohlášené kursy ve čtení starých textů budou zahájeny jakmile bude dokončen tisk zmíněné paleografické příručky.

Členské dotazníky z dubna umožnily získat přehled o zájmech členu GHSP a potvrdily, že členové heraldici by uvítali, kdyby měli příležitost k výměně zkušeností, k přednáškové činnosti a ke specializovaným odborným studiím. Správní výbor současně sám hledal cesty, jak rozvinout a prohloubit heraldickou práci v GHSP. Výborová subkomise (V. Palivec, K. Iška, R. Melichar a J. Honec) byla proto pověřena, aby pro výbor vypracovala návrhy jak organizovat především pravidelné diskusní a přednáškové setkání členů - heraldiku obdobně dosavadním pondělníkům našich genealogů.

Subkomise si uvědomovala specifčnost heraldické tematiky v GHSP danou tím, že řada členů si nalezla platformu pro svou odbornou problematiku (heraldika v numismatice, heraldika hornických měst) mimo GHSP a dále, že mezi heraldiky organizovanými v GHSP převládají dosud mladší heraldici s menšími zkušenostmi a tím, že zbylí členové s vyhraněnými zájmy a odbornými znalostmi nebyli dříve dostatečně se strany GHSP podporováni a vedeni k vytváření tematických zájmových a pracovních skupin.

(dokončení na stránce 47)

ŽIVOT A RODINA CH. P. ERXLEBENA, MANUFAKTURNÍHO PODNIKATELE V LANŠKROUNĚ

Věra Sekotová

V posledních desetiletích 18. století začínalo nové období v ekonomickém a sociálním životě českých zemí. Vyvrcholil rozvoj manufakturní výroby na staré základně a v první polovině 19. století nastaly změny v průmyslových oblastech, objevily se krizové jevy v řadě odvětví, zejména textilních. Bavlněné látky získávaly domácí odbyty, úspěšně konkurovaly venkovské výrobě plátna pro vlastní potřebu, která byla běžná ve všech zemědělských krajích. Do té doby nejvýznamnější textilní odvětví, plátnictví, bez naděje na větší technický pokrok, bylo postupným vytlačováním z cizích trhů připravováno o existenční základnu a desetitisíce jeho výrobků se dostávaly do stále svízelnější situace. Všechny tyto nové tendence se projevily výrazně v životě a uspořádání textilních oblastí, zejména od 30. let 19. století. V této době také nastal rozvoj průmyslové revoluce a celkové kapitalistické industrializace českých zemí.

Sledujeme-li různé snahy a pokusy o organizování textilní velkovýroby, je nutné podotknout, že nevznikla nikde tam, kde jí nebyly mnohaletým předchozím vývojem manufakturního období vytvořeny příznivé podmínky, kde neexistovaly staré obchodní a kapitálové spoje, dostatečná nabídka levných pracovních sil s určitými pracovními zkušenostmi.

Položíme-li si otázku, kdo vlastně pokládal základy k pozdějšímu rozmachu textilního průmyslu na ústecku a lanškrounsku, byl vlastně jediným velkým podnikatelem až na začátku 19. století Christian Polykarp Erxleben. Ve své době to byl pro tento kraj člověk významného postavení a proto jsem se pokusila shromáždit fotografické poznatky, týkající se rodiny Erxlebenů v širších souvislostech.

Lanškrounské panství leželo v nejvýchodnějším cípu Čech, na moravských hranicích. Jeho pahorkovitá krajina je prorýta několika potoky, protékajícími údolními vroubenými pásy lesu, lemujícími krajinu na horských hřebetech. Na severu jsou to výběžky Orlických hor se Suchým vrchem, na jihu věnec hor Hřebečska s pahorkatinou moravsko-třebovskou až k třebovickému průsmyku. Lanškrounské panství patřilo k chrudimskému kraji, který patřil již v 18. století k vyspělým textilním oblastem. Lze říci, že do poloviny 18. století zdomácnělo venkovské plátnictví i v podhůří Orlických hor. Jen byl spřádán v celé horské krajině od Králík až po Vrchlabí, téměř ve všech místech.[1]

Kolem poloviny 18. století rýsovala se tedy již velká textilní oblast, táhnoucí se podél severních hranic Čech a Moravy, k jihu vybíhající podél hranic česko-moravských. Po polovině 18. století začal rychleji růst počet přadláků a tkalců, nevyrobějících již jenom pro úzkou místní spotřebu také v oblasti mezi Lanškrounem, Litoomyšlí a Políčkou. Zdejší výroba však byla převážně určena pro vnitrozemí. V druhé polovině 18. století byla plátnická výroba na vrcholu svého rozkvětu. I nadále však byla rozhodující rozptýlená domácí výroba, organizovaná obchodním kapitálem. Na lanškrounském panství byl jen převážně pouze spřádán, zhotovená příze, často mimořádně jemná, se však zde netkala, nýbrž jí v neuvěřitelném množství skupovali překupníci a dodávali do okolí Trutnova, Hostinného, České Lípy a Rumburka, odkud pak byla zčásti posílána do Saska.[2]

Životní podmínky přadláku byly velmi špatné. Lidé si předem přivydělávali několik krejcarů. Většinou pracovali ze dne na den a stali se úplně závislími na tzv. sběračích příze. Ti využívali svého postavení a proto stlačovali cenu příže co nejvíce. Podle Schreyera si vydělal přadlák denně nejvíce 3 - 4 krejcarů. Tento výdělek stačil pouze k tomu, aby se přadláci se svými rodinami mohli udržet při životě.

Tak jako byli přadláci závislí na sběrači příze, který ji od nich za babku kupoval, tak byl na nich závislý i tkadlec, který přízi potřeboval, aby z ní zhotovoval plátno. Rostoucí textilní výroba rozšiřovala při vysoké potřebě pracovních sil možnosti obživy, zajišťovala sice nutný, ale relativně stálý výdělek.

Bohatší obyvatelé venkova - rychtáři, hostinští nebo i tkalci - sbírali výrobky venkovských přadláků a tkalců a odváděli je na trh, zatím co přadláci a tkalci doma předli a tkali. Tím byli však odříznuti od trhu a "sběrači" příze a plátna se stali nezbytnými. Z těchto sběračů se postupně stali obchodníci, kteří učinili přadláky a tkalce na sobě ještě více závislými tím, že u nich přímo objednávali zboží, dodávali jim surovinu nebo jim dávali zálohu na mzdu. Zde se začalo měnit jak postavení obchodníka, z kterého se stával faktor, tak i postavení domácích výrobců, kteří se stávali de facto námezdními dělníky. Jedním z takových faktorů byl v Lanškrouně i František Pernikář[3], který měl kromě toho emfyteuticky pronajatou vrchnostenskou vinopalnu. Když se mu zakalila větší dávka vína, požádal svého obchodního známého Františka Sperlinga, textilního podnikatele v Náchodě, aby přesvědčil chemika Christiána Polykarpa Erxlebena, aby mu víno vyčistil a toto se stalo prodejným.

Než však Erxleben v roce 1791 přicestoval do Lanškrouna, František Pernikář zemřel. Vzniklá tísnivá situace rodiny Fr. Pernikáře zdržela Erxlebena v Lanškrouně déle a nakonec zůstal po celý svůj další život.

Christián Polykarp Erxleben[4], narozený roku 1769, byl synem protestantského kazatele z Parensenu a Luthershausenu Friedricha Georga Christiána Erxlebena (1733 - 1801) a nevlastním vnukem první německé lékařky Dorothey Christiány Erxlebenové, rozené Leporinové (1715 - 1762) [5]. V letech 1780 - 1786 se učil lékárnickému povolání v radní apatyce města Göttingenu, praxi vykonával u würtz-burského vojenského a biskupského lékárníka Franze Xavera Krebse. Ve Würtzburgu také začal studovat na universitě. Pak pracoval v lékárně Eberharda Waltze ve Stuttgartu a v roce 1789 přijel s pasem vévodské württemberské vlády do Vídně, aby tu patrně dostudoval. Ve Vídni pronikl do kruhu důvěrných přátel Bornových [6] a byl svému učitelovi nápomocen při jeho pokusech s "překyselenou kyselinou solnou" (vlastně s chlorem).

Erxleben odešel z Vídně, patrně na základě Bornova přání, na jaře roku 1791 do Náchoda do služeb manufakturního podnikatele Františka Sperlinga, kde měl na jeho náklady demonstrovat "použitelnost té nové metody bělení, která později dostala název rychlobělení, umělé bělení a chemické bělení". Bornovu metodu však Erxleben v Náchodě do výroby nezavedl. František Sperling dával Erxlebenovi výhodné návrhy k založení společnosti, která by v praxi uplatnila Bornovu metodu. Erxleben jeho návrhy odmítal a zamýšlel samostatně podnikat.

I nadále pokračoval ve svých pokusech a v roce 1792 požádal dvorskou komoru o privátní privilegium na nový způsob výroby kyseliny vitriolové.

Na pozvání Františka Pernikáře odejel do Lanškrouna a tam se 11. května 1794, protestant Christián Polykarp Erxleben oženil s Annou Pernikářovou[7], 15letou dcerou po zemřelém zámožném lanškrounském měšťanovi Františku Pernikářovi.

Manželé Erxlebenovi převzali od Anny Pernikářové, vdovy, vinopalnu v Lanškrouně [8]. V roce 1794 si ještě Ch. P. Erxleben otevřel v Lanškrouně lékárnu, které také využíval pro pokračování ve svých pokusech s bílením. Nakonec však dospěl k závěru, že Bornovy metody nelze ve výrobě použít a roku 1795 pokusů zanechal.

Ch. P. Erxleben byl vzdělaný muž - chemik, botanik, který všechna svá podnikání prováděl na základě vědeckém. Ve své laboratoři připravoval nejen léky, ale začal i s výrobou známého bylinkového likéru, který nazýval Londer, poněvadž prý ho prodával až do Londýna [9]. Během let se také zvětšovala jeho knihovna, která nakonec měla 3000 svazků.

Erxlebenovo podnikání v Lanškrouně se dařilo. Roku 1795 přikoupil pozemky [10]

roku 1796 vinopalnu koupil, 1799 si pronajal na 10 let od lanškrounské vrchnosti pole, louky a k tomu hospodářské budovy za roční pacht 413 z. [11]

V roce 1799 přijal Erxleben meteorologické zpravodajství pro Vlastenecko-hospodářskou společnost [12].

Erxleben, člověk nejenom vzdělaný, ale i podnikavý, dobře brzy postřehl, že přesto, že v okolí Lanškrouna se pěstovalo množství lnu, který patřil mezi nejlepší v českém království, se tam většinou sprádal na přízi, ale netkal. Pravděpodobně pro nedostatek tržních příležitostí a lpění na tradičním způsobu výroby nebyla na panství lanškrounském vytvořena do té doby žádná větší manufaktura ani obchodní společnost, jak je známo ze severočeských oblastí. Příze byla ve velkém množství skupována překupníky z okolí Trutnova, Hostinného, České Lípy a Rumburku, odkud byla vyvážena částečně do Slezska, Saska i jinam. Tkalci z okolí Lanškrouna tkali pouze nejhrubší přízi a dodávali na trh zcela obyčejný druh lněného plátna, které jak postřehl Erxleben se nehodilo pro zahraniční obchod [13]. Jelikož Erxleben chtěl vyrábět lněné tkaniny z jemných přízí, zřídil si vlastní bělidlo a upravnu, aby mohl vyrábět plátno prodávat v zahraničí. K takovému to většímu podnikání však potřeboval finanční zajištění. V roce 1800, když byly jeho finanční poměry lepší, nechal si zhotovit větší počet tkalcovských stavů kromě tkalcovských listů a paprsků [14] a zaměstnával dva tkalce, které si sehnal z horských oblastí královéhradeckého kraje, kteří v jeho domě, z příze, vykoupené v okolí Lanškrouna, tkali jemné plátno jako vzor pro tamější tkalce. Erxleben potom dal několika vybraným místním tkalcům kromě listů a paprsků ke stavům i vlastní přízi, aby mu začali tkát jemná plátna. Tímto způsobem si ověřil možnost výroby plátna, které mělo odbyti hlavně v zahraničí. Po překonání různých překážek začal vyrobené plátno potiskovat. V jeho výrobě se tisklo na 7 stolech, zřídil si vlastní bělidlo [15] a barevnu. Zaměstnával 1 rytce modelů, 1 barvíře, 3 tiskaře (kteří se do Lanškrouna přistěhovali) a kromě nich ještě 27 místních lidí. Celkem tedy v letech 1800 - 1802 zaměstnával 32 lidí. O svém tehdejší počátečním podnikání sám napsal [16], že ačkoli veškerá svoje zařízení tak hospodárně, jak jen možno zhotovil a ačkoli si předsevzal tento pokus udělat s malým kapitálem, použil na zřízení a zboží prokazatelný fond 40 000 zl. a budova ho stála 10 000 zl., celkem tedy 50 000 zl.

Erxleben při odbytu svého zboží věnoval hlavní pozornost cizině. Dodával značnou kvanta jak do Hamburku, tak i do některých italských obchodních měst. A tak hned v počátcích svého podnikání navázal v cizině obchodní spojení a cesty k dalšímu většímu odbytu jak pro tištěné tak pro bílé plátno. Zároveň však zjistil, že bílé plátno v cizině daleko snáze prodává než potištěné, jemuž stála v cestě obliba kartounů. Také v Čechách se výrobkům z bavlny - cajkům - když byly upraveny podobně jako lněné plátno, začala dávat přednost.

Omezené možnosti odbytu potištěného plátna bránily Erxlebenovi v rozšíření jeho podniku a proto 31. srpna 1802 požádal Krajský úřad v Chrudimí a Gubernium v Praze o povolení zříditi si v Lanškrouně "Zitz-Koton-und Leinwandfabrik". [17]

Komerční rada Schreyer podal v listopadu téhož roku Guberniu dobrozdání a doporučil udělit Erxlebenovi povolení s omezením, že při udělení koncese si nezřídí v lanškrounské horské krajině žádnou bavlnářskou přádelnu, že nebude bavlněnou přízi tkát tam, kde se vyrábí lněné zboží.

Se vznikem a rozvojem manufaktur souvisí i rozšíření vnitřního trhu a vytváření trhu celonárodního. Stát vznik manufaktur podporoval udílením různých privilegií. Manufaktury obdržely celní výhody při dovozu potřebných surovin, nevztahovala se na ně cechovní omezení, směly zaměstnávat libovolný počet pracovních sil a to jak kvalifikovaných, tak i nekvalifikovaných. Směly zaměstnávat cizí odborníky, i když nebyly katolíky a stát jim slíbil všemožnou ochranu.

Gubernium udělilo Ch. P. Erxlebenovi povolení k otevření továrny s omezením, že se bude věnovat pouze zpracování lnu. Jako značky směl používat štítu s císař-

ským orlem. Udělení privilegia Erxlebenovi svědčilo o tom, že stát chce jeho podnik podporovat, že se těší jeho přízni a ochraně. Vnější výrazem bylo právo užívat císařského znaku. Měl i právo na označení svého zboží ochrannou známkou. Uděleným privilegiem byl Erxleben oprávněn zaměstnávat ve svém podniku zásadně neomezené množství námezdních pracovníků. Omezení na zpracování lnu souviselo s tehdejší státním zájmem na pěstování a zpracování lnu v této oblasti, neboť přechod k výrobě bavlněného zboží by znamenal ztrátu obživy tisíců lidí v horských oblastech.

Vedle textilního podnikání se CH. P. Erxleben i nadále zabýval chemií a různými pokusy s bělením, které však zřejmě skončily u provozního experimentování. Při pokusech mu pomáhal Josef Steinmann, pozdější profesor chemie a technologie na Polytechnice [18]. O výsledcích pokusů s bělením napsal CH. P. Erxleben ve své knize "ie böhmische Leinwandbleiche", vydané ve Vídni roku 1812, že nevedly k hospodářsky výhodným výsledkům.

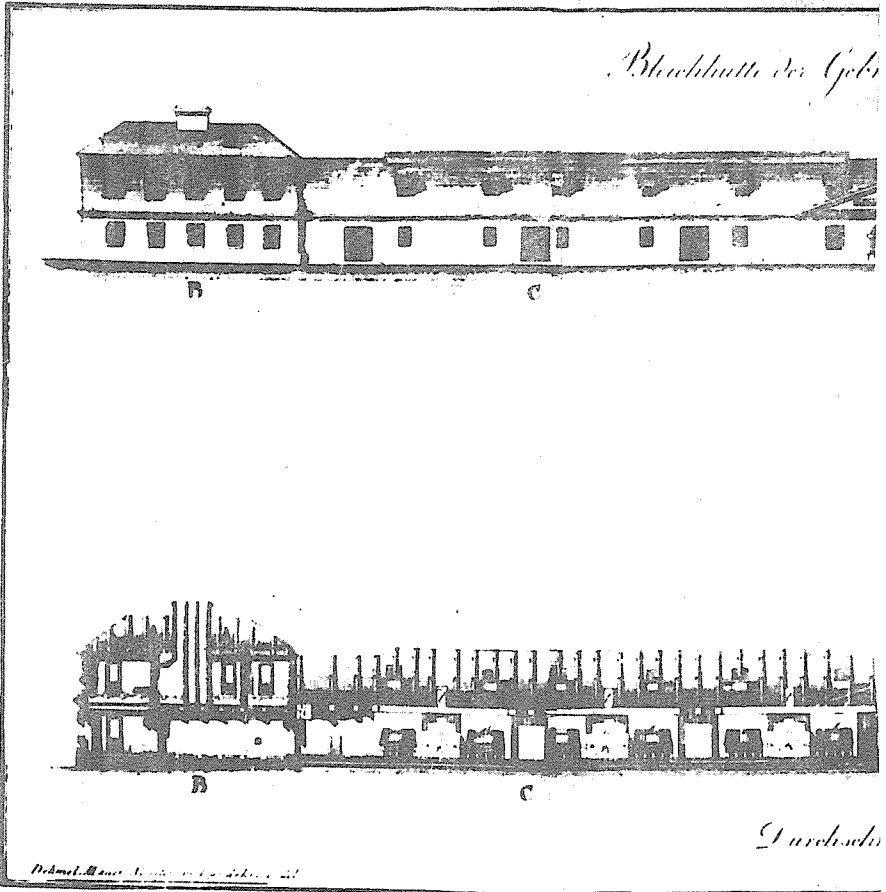
Rok 1804 přinesl Erxlebenovi smutek. 20. ledna, po desetiletém manželství, zemřela jeho žena Anna, rozkená Pernikářová. Během jejich manželství se jim narodilo 5 dětí [19]. Z těchto dětí pouze dvě se dožili dospělosti.

16. dubna roku 1805 se 35letý Christján Polykarp Erxleben oženil podruhé a sice s 18letou Annou Zeglitzovou. [20] Sňatek byl uzavřen ve Vysokém Mýtě, poněvadž nevěsta byla dcerou Františka Zeglitze, majitele statku Domoradice [21]. Z tohoto manželství se narodilo 6 dětí [22].

Finanční a organizační starosti Erxlebena s rozvíjejícím se textilním podnikem byly hned od počátku komplikovány starostmi s nákupem plátna. Erxleben si stěžoval na to, že nejprve musí u tkalců v okolí objednat potřebné druhy plátna a zaplatit jim ho draž než jinde [23]. Proto byl nucen plátno pro svoji továrnu z velké části kupovat v hradeckém kraji, kde ho 1 kopa přišla na 1 - 2 kr. Bylo to patrně tím, že na lanškrounsku převažovali tkalci, kteří byli městskými obyvateli a tkali pro místní spotřebu hrubé plátno. Poněvadž nebyli zběhlí ve tkaní jemného plátna, měli menší výkony a když vyráběli pro velkooběratele jemné plátno, požadovali větší cenu. Příčina tkaní hrubého plátna nebyla však jen v samotných tkalcích, ale i ve špatné kvalitě přize. Příze byla v té době vyráběna menším dílem ve větenech, ostatní na kolovrátech. Kolovraty byly na lanškrounsku dosti známé, ale ne takový druh, na kterém bylo možno rychle příst. Vyráběná příze zůstávala uvolněná a neměla patřičnou pevnost.

Erxleben byl přesvědčen, že výroba špatné přize je pouze zvyk používat kvůli rychlosti nevhodného kolovratu. Další brzdou většího odbytu plátna v zahraničí bylo to, že plátno bílené tzv. selským způsobem nebylo schopné vývozu. Pro lepší bílení bylo nutné vybudovat velké bělidlo.

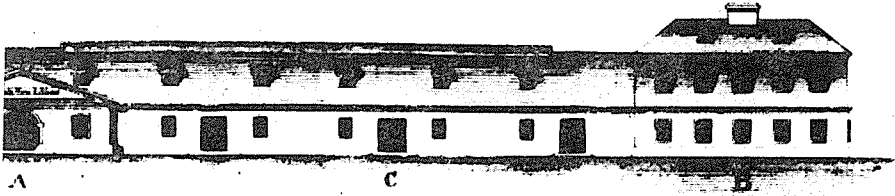
Svůj plán vystavět velké bělidlo realizoval Ch. P. Erxleben roku 1808. Zakoupil v Sázavě u Lanškrouna mlýn, pílu a pozemky [24] a vybudoval velké bělidlo s plochou 60 jiter luk, kde se mohlo bílit 10 000 štůčků plátna [25]. Tyto pozemky patřily k dřívě existujícímu dvoru zvanému Spitalhof; později byly jednotlivě propachtovávány. Louky byly ohraničeny proti severovýchodu městskými loukami, na jihovýchodě obchodní cestou vedoucí na Moravu a potokem zvaným Sázava. I když musel Erxleben k získání tohoto místa vyvinout velké úsilí, byl přesvědčen, že v okolí není ideálnějšího místa pro provoz velkého bělidla. Kromě toho nepatrná vzdálenost od Lanškrouna umožňovala řízení z Lanškrouna a snadný přehled. Výhodná poloha přírodní zajišťovala dobré bílení, umístění na kraji vesnice bylo výhodné pro získání stálých pracovníků. Dalším kladem byla poloha u hlavní silnice. Kromě toho bylo možno dopravovat palivo po náhonu plavením. Vody z potoka, který pozemkem protékal, bylo možno používat ke kroupení. Naproti tomu voda z potoka, který pozemek od raničoval, byla vedena k mlýnu a ten poskytoval možnost pohánět stroje vodou a přivádět ji automaticky až do kotlů. Voda mlýnského potoka se pro svou výbornou čistotu hodila též pro barvení. Dostatečný prostor okolo umožňoval stavbu četných budov a tím zaručoval výhodlu na plánovitě sjednocení různých oddělení výroby lněných látek na jednom

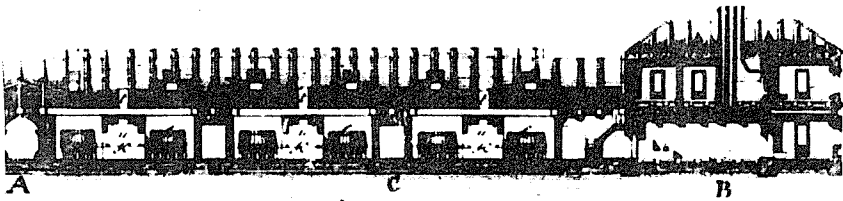
Bělírna bratří Erxlebenů

in der Eisen- u. Landeskron

Tab. I. a

Ansicht

mit ein. R. h. a. l.

1850

v Lanškrouně

místě. Erxleben zkoušel všechny bělicí metody, a nakonec se vrátil k principu staré české bělicí metody, kterou podle svých myšlenek a zkušeností přepracoval a přivedl k větší dokonalosti. Jeho bílená plátna měla jasnost a lesk.

Rozšířené podnikání přineslo potřebu skladů mimo závod a ty se nacházely v Praze a ve Vídni [26].

Pro své bělidlo si sám sestrojil vlastní vodní zdviž a potrubí, kotle, topná zařízení, louhovací kádě, měřicí přístroje - aerometry, které měly tisícidílkovou stupnici, jejíž stupně udávaly každou libru draslíku v 1 000 librách louhu [27].

V čele lanškrounské podniku byl ředitel. Faktorovi příslušela správa a dohled nad tou částí výroby, která byla provozována domácími dělníky, kteří předli a tkali pro Erxlebena. Dále byli zaměstnáváni úředníci "oficianti" a účetní.

V manufakturním období existoval přímý vztah mezi počtem pracovních příležitostí a hustotou obyvatelstva průmyslových oblastí. Manufakturní výroba rozšiřovala při vysoké potřebě pracovních sil možnosti obživy, zajišťovala nutný, ale relativně stálý výdělek. Tak do Lanškrouna přitahoval Erxlebenův podnik lidi a v materiálech čteme, že pracovníci z Erxlebenovy továrny byli z Chlumce n/C., Nekoře a pod.

Průmyslová výroba v českých zemích měla sice poměrně silné posice na zahraničních trzích, avšak její postavení zde bylo při rostoucí konkurenci a při její poměrně technické zaostalosti čím dál obtížnější. Vnitřní trh měl stále poměrně malou kapacitu. Zaostalost zemědělství, drahota životních prostředků, dosud silná domácí výroba pro vlastní potřebu na venkově, špatná finanční situace, vysoká daňová břemena a bídné postavení domácích pracovníků přispívaly k zhoršování situace. Stát se snažil sjednocovat vnitřní trh a chránit jej prohibičními opatřeními. Odbytové možnosti domácí výroby se stát snažil zvýšit nákupními ústavami pro vojenské účely. Roku 1817, v době velké nouze a bídy chudých tkalců a přadláků lnu, která byla nejenom na lanškrounské panství, nýbrž i v celé horské oblasti hradeckého a bydžovského kraje, byl zřízen v Lanškrouně erární nákupní ústav lněného plátna [28]. Vedením ústavu byl pověřen komerční rada a továrník Ch. P. Erxleben. Již během prvé zimy, t. j. roku 1817/1818 bylo objednáno pro císařské vojsko 20 000 ks lněného zboží - kus za 30 víd. zís tím, že budou na začátku jara dodány Erxlebenovi a jim dodány c. k. monturní komisi do Prahy.

Vedle této činnosti pokračoval na pracech pro Vlastenecko hospodářskou společnost. Vařil cukr z javorové šťávy v roce 1811, v následujícím roce dělal pokusy s cukrovou řepou a páčil z ní kořalku. Uveřejnil roku 1817 práci "O dobrotě a síle piva." Ihned následujícího roku práci o vochlovače vídeňského mechanika Wurma. Roku 1824 vydal tiskem "Veränderungen der Atmosphär-Regenmesser Beobachtungen."

V té době byl již majitelem pivovaru, statku, lékárny a textilní továrny, ve které zaměstnával 156 lidí. Továrna byla vybavena 1 požehovacím strojem, 1 značkovacím strojem, 1 válcovým tiskařským strojem, 2 velkými soustruhy, 1 kalánem, 1 velkým mandlem na lněné plátno, 4 lešticími stroji, 3 valchami; velké bělidlo mělo 12 velkých kádí a právě tolik kotlů. Továrna měla vlastní výrobu tiskařských vzorů, 1 tiskárnu a 1 zařízení na pestrobarevný tisk a anglický barvicí stroj.

Vzrůstající podnikání vyžadovalo větší finanční investice, ale také zapojování více lidí do vedení firmy. Ve dvacátých letech se k Ch. P. Erxlebenovi připojili jeho bratr Friedrich Heinrich [29], syn Eduard Norbert [30] a Jan Pernikář [31] jako společníci. Firma dostala název Gebrüder Erxleben und Comp. Kotton und Leinwandfabrik. Majitelům patřila kromě továrny v Lanškrouně a Sázavě, ještě továrna v Praze na Starém Městě, u sv. Valentina čp. 56. Ředitelem lanškrounské firmy byl společník Jan Pernikář. Celkem se vyrábělo 2 400 štůčků bílého plátna, 500 kusů bělného lněného plátna a gradlu, damaškových ubrusů, 1600 kusů barveného plátna, 6 000 tištěných plátěných šátků, 300 kusů potištěného plátna a 400 kusů potištěných kartounů.

Vzrůstající úspěchy Erxlebena a jeho na tehdejší dobu velké bělidlo vzbuzovaly pozornost. V roce 1822 navštívil bělidlo v Sázavě velkovévoda František Karel [32].

Kromě velkých dodávek pro armádu vyráběl Erxleben kapesníky, jichž se 1 tučet prodával za 2 zl. Tyto kapesníky expedoval z větší části do přímořských měst Itálie a Turecka a do Uher, menší část byla pro tuzemskou spotřebu na hlavní trhy do Vídně a Brna. Lněné šatovky prodával do Maďarska a Sedmihradsku [33]. Vzrůstající prosperitu dokazuje výše ročního zisku, která v začátcích činila pouze 8 000 zl., brzo se zdvojnásobila a od roku 1807, kdy dosáhla 25 000 zl. stále stoupala. Přesto však Erxleben sledoval, jak se bavlněné zboží stává vyhledávaným artiklem i chudších vrstev, kterým dražší vlněné nebo dokonce hedvábné látky nebyly běžně dostupné. Len s menší možností přizpůsobit se poptávce po nových vzorech pomalu ustupoval, zvláště když většinou nemohl konkurovat bavlně ani nižší cenou. Lnářský průmysl, který byl v 18. století ve střední Evropě z textilní výroby nejpokročilejší dík rozsáhlým možnostem zahraničního obchodu, postupně ztrácel a do poloviny 19. století ztratil další možnosti vývoje [34].

Otázkou možností obchodu s lněným zbožím se zabýval také hrabě František Deym, majitel panství Hostinné, který v roce 1826 navrhl Guberniu, aby byla zřízena ekonomicko-technicko-obchodní akciová společnost pro obchod s Lombardií, Benátskem a přes benátský přístav také do Levanty. Obchodovat se mělo s českým lnem, plátnem, sklem a sukem. Christján Polykarp Erxleben vypracoval pro Gubernium o tomto návrhu dobré zdání [35]. Psal v něm, že surové plátno z Čech se ve všech druzích vyváželo do pruského Slezska, zvláště z královéhradeckého a bydžovského kraje, v lanškrounské oblasti to bylo ve srovnání s těmito oblastmi menší. Nedostatek odbytů nutil výrobce vyhledávat všechny cesty, které by mu slibovaly příznivý úspěch. Erxleben psal, že je nutno přiznat, že českým tkalcům chybí vydatný a výnosný odbyt jejich výrobků, poněvadž v Čechách chybí velkoobchodníci, kteří by disponovali vydatnými fondy, aby mohli konkurovat zahraničním obchodním domům, které pak získané zboží vyvážejí do zaoceánských zemí. V pruském Slezsku existovaly staré obchodní domy s plátnem, zabývající se speciálně vývozem lněného plátna, které předávaly do komise hamburským domům. Hamburské domy jim poskytovaly peněžní zálohy a tak byly ve velmi závislém postavení. Erxleben se nepřikláněl k návrhu zákau vývozu do pruského Slezska, ale viděl řešení v tom, aby byly v Čechách obchodní domy s vydatnými peněžními fondy a zabývaly se výlučně obchodem s plátnem. Ty by pak mohly více konkurovat hamburským obchodním domům a bojovat proti tomuto těsnivému monopolu. Erxleben spatřoval v rozšíření labské lodní plavby možnost přímého spojení s Hamburkem, jako centrem pro zaoceánský obchod s lněným zbožím. Předpokládal, že před českými obchodníky bude stát problém překonat v Hamburku rozšířený předsudek, že co do jakosti a apretury je zboží slezské a pruské produkce kvalitnější.

S hrabětem Deymem [36] ho poutalo mnohaleté přátelství. V dopisech Erxlebenových jsou obsaženy jeho bohaté zkušenosti s textilní výrobou i s odbytem výrobku [37].

Ve svém podniku pokračoval s rozšiřováním provozních budov. Roku 1826 si postavil v Lanškrouně novou valchu. Lněné výrobky byly stále více na trhu zatlačovány bavlnou, na jejíž rozmach měla vliv rozvíjející se tovární výroba. Avšak rozvoj obou odvětví textilní výroby, jak lnářství tak i bavlnářství, byl do značné míry závislý na koupěschopnosti obyvatelstva střední Evropy a blízkých zemí. Úspěchy v promíkaní ke vzdálenějším odbytištím byly většinou málo trvalé.

Potiskováním bavlněného zboží se začal zabývat i Ch. P. Erxleben ve větší míře od roku 1828 [38]. Z lněných výrobků dodával na trh lněný damašek, kanafas, cvilink a gradl [39]. Tyto výrobky vyvážel do Turecka, Tyrol a italských přístavů. V jeho velkém bělidle v Sázavě bílil všechny druhy jednoduchých a tkaných přízí, pláten obyčejných a upravovaných ubrusu. Prodej do ciziny se průměrně pohyboval okolo 53 000 zl., na tuzemské trhy okolo 31 000 zl. Ve všech svých podnicích dohromady zaměstnával asi 500 lidí. Kromě textilní továrny [40], měl pronajatý lanškroun-

ský pivovar, vlastnil lékárnu v Lanškrouně [41], statek zvaný Urbanův dvůr č. 82 i s poli, loukami a lesy, vinopalnu, mlýn v Žichlítku, dům č. 224 v Lanškrouně, dům č. 76 zvaný Rosengarten v Lanškrouně, od vrchnosti zakoupil pole a louky v Lukové a Albrechtic [42].

Rozmach Erxlebenův však neměl trvání. Tohoto smutného konce se však již Ch. P. Erxleben nedočkal - 31. října 1831 [43] - umírá. Ve stáří 67 let. Byl komerčním radou (s velkou čestnou medailí), členem Vlastenecko-hospodářské společnosti v Čechách, členem Mährisch-slezischer Ackerbaugesellschaft, lékárníkem a textilním podnikatelem.

Podnikání společnosti Gebrüder Erxleben a comp. stále více upadalo. Době stroju již nevyhovovaly zastaralé metody a nástupci Ch. P. Erxlebena zaostávali.

Hlavním dědicem byl poslední vůlí ustanoven Eduard Norbert, vedoucím obchodní činnosti byl Friedrich Krause [44].

Eduard Norbert Erxleben, byl magistrem farmacie, od roku 1831 dopisujícím členem Vlastenecko-hospodářské společnosti [45]. Pokračoval v meteorologickém zpravodajství otcově. Roku 1839 vypracoval pro Vlastenecko-hospodářskou společnost dobré zdání o nutnosti nákupu baltského semene lnu. Domácí lněné semeno se totiž vydařilo jen za 2 - 3 roky, jinak bylo slabé, neklíčivé a hodilo se pouze k těžbě oleje. Za suchých let byla produkce lnu na semeno úplně nerentabilní.

Eduard Erxleben se oženil ve Vídni roku 1823 s Aloisí - Mariannou Františkou von Kisch [46]. Žil v Lanškrouně, byl spolumajitelem textilního podniku svého otce, později společníkem a po otcově smrti dědicem a lékárníkem. V letech 1845 - 1850 byl voleným purkmistrem v Lanškrouně [47].

Dalšími dědici byli vedle Eduarda Norberta vdova Anna Erxlebenová, syn Teodor, který byl v Petrohradě v Rusku, a dcera Matylda, Emilie Gabriela, Henrieta a Berta.

V letech 1831 - 1832 ublížila plátenictví cholera, která znesnadnila obchod. Udržet se mohly jenom větší podniky s dostatečným kapitálem, které si dovedly otevřít nové cesty do zahraničí. V roce 1832 dědicové Ch. P. Erxlebena nemohli krýt režii a továrna byla zastavena. Roku 1833 přešly všechny budovy a pozemky továrny v Sázavě do společného vlastnictví firmy bratří Erxlebenové a spol. [48]. Roku 1835 továrna opět pracovala, avšak stále s většími potížemi. Noví majitelé se neuměli vyrovnat se soutěží s bavlnou. Roku 1845 upadl podnik do konkursu [49]. V roce 1851 již nepracovalo bělidlo a valcha v Lanškrouně a roku 1858 město Lanškroun koupilo lanškrounskou valchu a bělidlo za 8 000 zl. a Eligius Deml se společníky za 326 000 zl. celou továrnu v Sázavě [50].

S rozvojem průmyslové revoluce souvisel i úpadek pokračovatelů a dědiců Ch. P. Erxlebena, poněvadž jeho způsob podnikání byla vlastně kombinace manufakturní a domácké výroby, organizované prostřednictvím zprostředkovatele - faktora - charakteristická pro manufakturní období.

V průběhu průmyslové revoluce, jejíž období lze zhruba v českých zemích ohraničit lety 1820 - 1870 se v Čechách stalo bavlnářství nejdůležitějším oborem textilního průmyslu českých zemí. Zpracovávání lnu a výroba plátna celou první polovinu 19. století v podstatě stagnovaly na nízké úrovni z počátku století a jejich reálný význam se zmenšoval. Bývalé slávy z 18. století však už české plátenictví nikdy nedosáhlo.

Poznámky:

1. Kárníková L., Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 - 1914. Praha 1965.
2. SOA Zámorsk, Vs Hostinné, sign. F 71, inv. č. 885
3. Lehman E. Dr, Ein Landskroner Urkundenbuch, 1919

4. Píše, že v lanškrounské kronice psané Vincencem Pernikářem je zaznamenáno, že Pernikář byl majitelem Leinen-Manufakturbetriebes. Toto nelze doložit z žádných, z konce 18. století dochovaných, zpráv o textilu na lanškrounském panství, v chrudimském kraji nebo z manufakturních tabel. Z pozůstalostního inventáře Františka Pernikáře vyplývá, že byl faktorem.
4. Haubelt J., Bornovy běličské pokusy. Dějiny věd a techniky č. 3/1968.
5. Fischer W., Geschichtliche Blätter aus der Apothekerfamilie Erxleben in Landskron in Deutschböhmen. Pharmaceut. Post, Nr. 59, Vídeň 1909.
Johan Christján Erxleben (* 1697) byl diakonem v Quedlinburgu. Jeho druhou ženou byla Dorothea Christiana (* 1715), rozená Leporin, která byla první německou ženou, která dosáhla hodnosti doktora medicíny r. 1754. Z jejich dětí syn Johann Christján Polykarp Erxleben (* 1744 v Quedlinburgu, + 1777) se stal profesorem fyziky. Z jeho prvního manželství se Sofií Elisabetou byl syn Friedrich Georg Christján, pastor v Parenen, později v Lutershausen, který se oženil se Sofií Helenou Elisabetou Leporin. Jejich synem byl Christján Polykarp Fridrich Erxleben.
Fischer W., Geschichtliche Blätter
6. Ignác Born (1742 - 1791), český geolog doby josefinské, zakladatel Soukromé učené společnosti, která z počátku jeho vlivem pěstovala hlavně přírodní vědy. I. Born se jako jeden z prvních pokusil využít chloru v běličství, přičemž začal rozpracovávat technologii, která se lišila od těch, jež byly jinde ve stejné době rozpracovávány. Jeho práce však nevedla k výsledkům, kterých by bylo možno využít ve výrobě.
7. Anna Viktorie Terezie Pernikářová, nar. 13. 2. 1779 v Lanškrouně, + 1804. SOA Zámrsk, Sběrka matrik, Lanškroun č. 1133.
8. SOA Zámrsk, Sběrka pozemkových knih, OA Lanškroun č. 25.
9. Blaschke A., Das Zohsee.... Lanškroun 1936.
10. SOA Zámrsk, Sběrka pozemkových knih, OS Lanškroun č. 25.
11. SOA Zámrsk, Vs Lanškroun - dodatky.
12. Volf M., Významní členové a spolupracovníci vlastenecko-hospodářské společnosti v království českém. Praha 1967.
13. SÚA Praha, Gubernium, Comerz. 14/17.
14. Stavby i listy si kupovali lanškrounští tkalci ve Vamberku a Litomyšli. SOA Zámrsk, RA Chamare, sign. D III 26.
15. Otázkou nedostatku velkého bělidla na lanškrounsku se zabýval již v roce 1754 J. H. Chamare, který napsal, že ... "je třeba zřizovat bělidla, aby se zde mohlo zpracovávat plátno, které je za tím účelem posíláno za hranice."
SOA Zámrsk, RA Chamare, sign. D III 17.
16. SÚA Praha, Gubernium, Comerz. 14/17.
17. SÚA Praha, Gubernium, Comerz. 14/17.
18. Josef Steinmann (nar. 1779 v Lanškrouně, + 1833 v Praze), vyučil se v Ústí n./Orl. tkalcem. Roku 1797 dokončil sextu v Litomyšli a stal se adjunktem u Erxlebena v Lanškrouně. Roku 1808 se stal magistrem a vrátil se k Erxlebenovi do lékárny. Roku 1812 odešel do Prahy na Polytechniku.
19. viz příloha č. I.
20. viz příloha č. II.
21. Sommer J. G., Königreich Böhmen, V, Praha 1837. Statek Domoradice u Vysokého Mýta koupil roku 1790 kutnohorský a vysokomýtský měšťan František Zeglitz.
22. viz příloha č. II
23. SOA Zámrsk, Vs Hostinné, inv. č. 885, sign. F 71.
24. SOA Zámrsk, Sběrka pozemkových knih, OS Lanškroun č. 137.
25. Štuka plátna = 4 pradenům aneb 12 šteníkům.
26. Sommer J. G., Das Königreich Böhmen, V. Chrudimer Kreis. Praha 1837.
27. Lehmann E., Ein Landskroner Urkundenbuch. 1919.
28. Sommer J. G., Das Königreich Böhmen, V., Praha 1837.

29. Friedrich Heinrich Erxleben, nar. 20. 8. 1767 v Lutershausenu, + 20. 7. 1835 v Lanškrouně.
W. Fischer, Geschichtliche Blätter aus der Apothekerfamilie Erxleben in Landskron. Pharmaceut. Post., Nr. 59, Víden 1909.
30. Eduard Norbert Erxleben, nar. 17. 11. 1796, magistr farmacie.
SOA Zámorsk, Sbíрка matrik, Lanškroun č. 1133, pag. 212.
31. Jan Pernikář, syn Františka Pernikáře a švagr Ch. P. Erxlebena. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, inv. č. 215, sign. 4/946.
32. Lehmann E. Dr., Ein Landskroner Urkundenbuch. 1919.
33. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, sign. Comerz. 2/17.
34. Horská - Vrbová P., Kapitalistická industrializace a středoevropská společnost. Praha 1970.
35. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, sign. Comerz. 2/40.
36. František Deym (+ 1832) - koupil roku 1799 panství Hostinné.
37. SOA Zámorsk, Vs Hostinné, sign. F 71.
38. Schematismus für Böhmen r. 1828.
39. podřadnější pruhovaná povlakovina. Vyrábí se z podřadnějšího materiálu.
40. patřily k ní: pozemky u Lanškrouna a v Praze u sv. Valentína č. 56; budovy, postavené v Sázavě od Ch. P. Erxlebena; valcha, postavená na obecním pozemku č. 306; bělidlo č. 307. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, dodatky.
41. Její zařízení bylo odhadnuto na 2 000 zl., zásoby na 4 000 zl. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, dodatky.
42. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, dodatky.
43. SOA Zámorsk, Sbíрка matrik - Lanškroun č. 1158.
44. Manžel sestry Eduarda Amalie Doroty. SOA Zámorsk, Vs Lanškroun, dodatky.
45. Volf M., Významní členové a spolupracovníci vlastenecko-hospodářské společnosti v království českém. Praha 1967.
46. dcera Josefa von Kisch, doktora medicíny.
47. Průvodce po fonděch a sbírkách Okresního archivu v Lanškrouně. Lanškroun 1959.
48. SOA Zámorsk, Sbíрка pozemkových knih, OS Lanškroun č. 137.
49. Hoch K. Dr., Čechy na prahu moderního hospodářství. Praha 1934.
50. Lehmann E. Dr., Landskroner Gemeindenbuch. Lanškroun 1920.

P Ř Í L O H A I.

Rekonstrukce rodiny Anny Pernikářové, provdané Erxlebenové.

Anna Pernikářová, nar. 13. 2. 1779 v Lanškrouně, zemřela 20. 1. 1804.
svatba 11. 5. 1794 s Christáнем Polykarpem Erxlebenem,
nar. 1769, zemř. 31. 10. 1831

děti: Amalie Dorothea, nar. 30. 3. 1795, provdaná za Friedrich Krause
Eduard Norbert, nar. 17. 11. 1796, 1823 se oženil s Aloisíí Mariannou
Františkou von Kisch
Tadeáš Polykarp, nar. 8. 5. 1798, zemř. 11. 5. 1798
Friderika Ernesta Tekla, nar. 19. 4. 1799, zemř. 28. 5. 1800
Adelheit Antonie, nar. 26. 12. 1800, zemř. 18. 10. 1806

P Ř Í L O H A II.

Rekonstrukce rodiny Anna Zeglitzové, provdané Erxlebenové.

Anna Zeglitzová, nar. 8. 4. 1787, ve Vysokém Mýtě.
svatba: 16. 4. 1805 s Christáнем Polykarpem Erxlebenem,
nar. 1769, zemř. 31. 10. 1831

děti: Vincenc, nar. 1809, téhož dne zemřel.
Emilie Gabriela, nar. 26. 6. 1810, provdala se do Třebíče.
Henrieta Terezie Klotylda, nar. 26. 10. 1811, provdaná Rouse.
Teodor František, nar. 7. 4. 1814
Berta Josefa, nar. 30. 11. 1815, provdaná Krautzingarová v Blansku.

VÝVOD KARDINÁLA GALENA A PRŮMĚRNÝ VĚK ŠLECHTICKÝCH ŽEN 1495 - 1920

Jaroslava Honcová

Vývod kardinála Klementa v. Galena (nar. 16. 3. 1878 na hradě Dinklage, zemř. 22. 3. 1946 v Münsteru) z 512 předků⁽¹⁾ není jen dokladem perfektní genealogické práce svého autora, ale především výrazem úcty k probantovi, významnému protihitlerovskému bojovníkovi, odpůrci Rosenbergových rasistických doktrin, zastánci moderního katolicismu, blahověčenému v říjnu 1956 a příslušníku starého jihoněmeckého (od 1807 hraběcího) šlechtického rodu. V imponantním Heitmanově galenovském vývodu je evidováno celkem 1023 osob s běžným genealogickým informačním aparátem (data a místa narození, snatku a úmrtí a název sídla či statku), doplněný ještě zvláště ve vyšších generacích odkazy na významné sourozence a příbuzné. Vývod sahá svou konečnou X. generací (včetně probanta) do období kolem roku 1550 a autor jeho definitivní vydání tiskem ohlásil na pozdější dobu, vzhledem k možnému zpřesnění a doplnění dat. Je však zřejmé, že jeho dílo, na němž se radou a pomocí podíleli i přední současní genealogové (F. A. Thun-Hohenstein, Ch. S. Galen, G. Nostitz-Rhieneck, dr. F. W. Wilczek, R. Procházka, F. W. Euler a W. Hinselmann), je i v této formě spolehlivým velkým souborem genealogických informací, které mohou být statisticky využity mj. i k závažné otázce průměrného věku šlechty v minulých stoletích.

Česká historická demografie uvedla před časem do svého problémového okruhu též propočtení průměrného věku a rekonstrukci rodin příslušníků české šlechty jako významný fakt, jehož komparativní funkce vynikne při studiu poddanské české, moravské i slovenské populace před i po zrušení nevolnictví.⁽²⁾ Právem však bylo při diskusi o věku a vymírání české šlechty z pozic demografických a populacionistických vytknuta imperfektnost hlavních pramenů pro poznání populacionistických ukazatelů české šlechty: rodokmeny totiž evidují pravidla jen mužskou polovici rodiny a rodu.⁽³⁾ Než budou tyto rodokmeny doplněny dalšími prameny a přestavěny tak, aby evidovaly přesně i dcery a manželky se stejnými údaji jako u mužských členů a než se tedy stanou rovnocenným pramenem historické demografie, přijde vhod i jiný statisticky využitelný zdroj informací o demografickém obrazu šlechtických žen. Může jím za příznivých okolností být genealogický vývod, jediný pramen, který jako studijní objekt klade na roven ženu i muže a eviduje jak otce, tak i matku a všechny mužské i ženské prarodiče v dalších generacích. Nejstarší heraldické vývody bez informačního slovního aparátu, měly stejnou funkci a právní průkaznost jako pozdější nádherné vývody 17. a 18. i 19. století s osobními údaji o probantových předcích. V současné genealogii zcela pominula legitimační a právní funkce vývodů a vývody se staly především výlučnou a velmi náročnou disciplínou slavnostního charakteru. Svědčí o životaschopnosti současné genealogie, i tyto vývody, jestliže splní vedle oslavné funkce i poctivou odbornou akribii, se mohou stát i cenným genealogicko-statistickým pramenem. Příkladem nad jiné přesvědčujícím je Heitmanův vývod kardinála Galena z 512 předků, kde osobní data jeho matky, babiček a ostatních ženských předků umožní propočítat průměrný věk šlechtické ženy v minulých stoletích.

Ze všech 511 ženských předků kardinála v. Galena od jeho matky v generaci II až po jeho 256 prababiček v generaci X je však ze statistického zpracování třeba vyloučit 93 žen, které se ve vývodu opakují dvakrát jako důsledek příbuzenských snatků a 45 žen, u nichž chybí datum narození či úmrtí a přibližné: zbylých 373 šlechtických žen lze i tak hodnotit jako dostatečně velký statistický soubor. Technicky je tento soubor rozložen do 17 dílčích vývodů probantovy matky (vývod z 16 předků, generace II až V) a 16 jeho prababiček generace VI (vývody z 64 předků), které autor označuje jako "okruhy předků" i "Ahnenkreis" s písemným označením A až Q.

Tab. 1

Počty žen galenovského vývodu v jednotlivých okruzích

Probantka (číselné zařazení ve vývodu, životní data a jméno manžela)	Počet žen ve vývodu (1. celkem, 2. z toho duplicitně, 3. a s neúplnými daty, takže 4. ke zpracování zbývá)			
matka 3: Elisabeth v. Spee (1842-1920) provd. v. Galen	15	0	0	15
A 33: Ursula v. Plettenberg (1654-1720) provd. v. Galen	31	0	6	25
B 34: M. Josepha v. Westerholt (1692-1762) provd. v. Mervaldt	31	10	0	21
C 37: Ursula v. Droste-Füchten (1707-1784) provd. v. Aschenberg	31	4	1	26
C 39: Maria v. Brabeck (1702-1779) provd. v. Etzbach	31	1	2	28
E 41: Bernardine v. Harff-Harketten (1742-1772) provd. v. Ketteler	31	8	1	22
F 43: (17): Sophia v. Merveldt (1730-1810) provd. v. Galen	31	31	0	0
G 45: Carolina v. Harff-Dreiborn (1707-1740) provd. v. Wenge	31	0	7	24
H 47: A. M. v. Bourscheidt (1718-1774) provd. v. Eynatten	31	7	5	19
I 49: Elisabeth v. Hillesheim-Reipolskirchen (1725-1798) provd. v. Spee	31	0	7	24
K 51: Antoinette v. Hacke (1736-1768) provd. v. Hompech-Bolleheim	31	4	4	23
L 53: Antonia Wolff-Metternich (1731-1778) provd. v. Merveldt	31	17	1	13
M 55: Philippine v. Groschlag-Diepurg (1739-1824) provd. v. Pergen	31	3	0	28
N 57: M. A. Kolovratová-Krakovská (1717-1762) provd. v. Brühlová	31	0	6	25
O 59: M. A. Kinská (1744-1829) provd. Šafgočová	31	0	3	28
P 61: Auguste Dorothea v. Manderscheid (1744 - 1811) provd. Šternberková	31	0	1	30
Q 63: Elisabeth v. Salm-Salm (1727-1775) provd. v. Schönborn	31	8	1	22
Celkem 17 okruhů (dílčích vývodů)	511	93	45	373

Soubor 373 žen galenovského vývodu náleží teritoriálně do střední Evropy a zajímavý je v něm i podíl českého prostředí. Probantova babička z matčiny strany Františka v. Brühl (nar. 1818 zemř. 1844) z rodiny usedlé v Lužici měla totiž tři ze svých čtyř prarodičů z řad české šlechty, protože její matka Augusta byla z rodu zasmuckých Šternberků (provd. 1816 Friedrich August v. Brühl), její babička Josefina z rodu sádovských Šafgočů (provd. 1783 Alois v. Brühl) a prababička Marie Anna z rodu týneckých Kolovratů-Krakovských (provd. 1734 Heinrich v. Brühl).

Průměrný dožitý věk šlechtických žen galenovského vývodu, byl 54,9 let. Tento průměrný údaj je však třeba zpřesnit, protože soubor je sice z hlediska teritoriálního (střední Evropa) a sociologického (střední a nižší šlechta) sice homogenní, ale časově zasahuje příliš velké období, protože jeho nejstarší člen se narodil 1565 a nejmladší 1842 (3: Elisabeth v. Spee zemř. 1920). Průměrný věk šlechtických žen je nutno diferencovaně počítávat podle věkových ročníků narození vždy v jednom padesátiletí. Všechny ženy galenovského vývodu je pak v rámci tohoto padesátiletí, kam svým ročníkem narození

náležejí, třídit dále podle dosaženého životního věku do skupin po pěti letech.

Tab. 2

Dosažený životní věk 373 žen podle ročníků narození 1495-1842

Věkové ročníky narození	Dosažený životní věk														
	od 20 do 24	od 25 do 29	od 30 do 34	od 35 do 39	od 40 do 44	od 45 do 49	od 50 do 54	od 55 do 59	od 60 do 64	od 65 do 69	od 70 do 74	od 75 do 79	od 80 do 84	od 85 do 89	od 90 do 94
	1451-1500											1			
1501-1550	1		3	1	2	1	2	2	4	3		2	2	1	
1551-1600	1	3	6	14	13	22	12	12	10	11	7	3	2	3	
1601-1650	2	2	7	17	13	15	9	21	10	12	11	6	5	1	1
1651-1700	1	3	4	3	3	4	6	2	8	11	7	5	3	2	
1701-1750			2	1		5		2	2	2	1	4	1	3	
1751-1800	1	1		2					2	1		1	1		
1801-1850		1										1	1		
celkem	6	10	22	38	31	47	29	39	36	40	27	22	15	10	1

Zastoupení žen v osmi pětiletých podle dosaženého věku i propočtené průměrné věky se výrazně liší podle věkových ročníků. Argumentační váhu mají přitom věkové ročníky 1551 - 1600, 1601 - 50 a 1651 - 1700 dotované 119, 132 a 62 údaji.

Tab. 3

Průměrné stáří 373 žen podle ročníků narození 1495 - 1842

Věkové ročníky narození	Celkový počet žen	úhrn jejich dosažených let	průměrné stáří
1451 - 1500	1	70	70
1501 - 1550	24	1363	56
1551 - 1600	119	6210	52
1601 - 1650	132	7126	54
1651 - 1700	62	3631	58
1701 - 1750	23	1427	62
1751 - 1800	9	472	52
1801 - 1850	3	185	61
celkem	373	20 561	54,9

Nesporné je tedy zjištění, že během tří půlstoletí se výrazně a přímočaře zvyšoval průměrný věk šlechtických žen galenovského vývodu, protože ženy, narozené v letech 1551 - 1600 umíraly průměrně 52 leté, ženy narozené o 50 let později již 54 leté a ženy narozené mezi léty 1651 - 1700 již 58 leté. Zvyšování průměrného věku šlechtických žen patrně pokračovalo i v 18. století, které v souboru galenovského vývodu je zastoupeno jen 23 ženami ročníků 1701 - 50 s průměrným věkem 62 let. Stejně slabě jsou tu zastoupeny ženy ročníků 1501 - 1550 (24 žen), ačkoliv právě tam by bylo třeba ověřit větším počtem výsledný dosti vysoký průměrný věk (56 let) proti lépe ověřitelnému průměrnému věku žen o 50 let později narozených (52 let). Souhrnné údaje o dosaženém věku žen celého souboru galenovského vývodu poskytují jasný obraz o kumulaci nejčastějších úmrtí šlechtických žen před dosaženým 49 rokem věku a 69 rokem věku.

Prostá křivka četnosti dosažených věků, zjednodušená na desetiletí, eliminuje především ojedinělé a extrémní hodnoty, protože v souboru jsou zastoupeny ženy dožívající se i 20 let (A 527: Agnes v. Bottenberg-Schirff 1550 - 1570) i 90 let (N 455: Agnes v. Ponicau-Pombsen 1620 - 1710). Se stejnou přesností a přesvědčivostí lze údaje o dosaženém věku 373 šlechtických žen galenovského vývodu využít ke konstrukci jiné statisticky stejně významné křivky žijících žen, která zachytí jak se soubor z 373 členů postupně zmenšoval po pěti letech odpočtem zemřelých žen. Plně srovnatelná a názorná je křivka přežívajících žen, kde absolutní údaje o počtech zemřelých žen jsou převedeny na relativní indexová čísla (plný stav souboru na začátku 373 žen jako 100).

Je zřejmé, že ze sta dospělých šlechtických provdaných žen ve věku 19 - 20 let zemřelo 219 žen (58 %) dříve, než dosáhlo 50. roku svého věku a procento dožití 50 let činilo tedy jen 42 %. Komparace s obdobnými křivkami a údaji rozdílných společenských skupin ukáže ještě závažnější demografické symptomy. I zde však je třeba velký soubor galenovského vývodu diferencovat alespoň pro nejbohatěji dotované ročníkové soubory 1551 - 1600, 1601 - 50 a 1651 - 1700 pro případ, že křivka žijících žen těchto ročníků narozených by probíhala odlišně.

Tab. 4

Zmenšování souboru šlechtických žen galenovského vývodu odpočtem zemřelých žen

Věkové ročníky narození	Počet žen v jednotlivých věkových skupinách po odpočtu zemřelých žen															
	20 let	25 let	30 let	35 let	40 let	45 let	50 let	55 let	60 let	65 let	70 let	75 let	80 let	85 let	90 let	
1551 - 1600	119	118	115	109	95	82	60	48	36	26	15	8	5	3	0	
1601 - 1650	132	130	128	121	104	91	76	67	46	36	24	13	7	2	1	
1651 - 1700	62	61	58	54	51	48	44	38	36	28	17	10	5	2		
1495 - 1820	373	367	357	335	297	266	219	190	151	115	75	48	26	11	1	

Pro plnou komparativnost je třeba absolutní údaje o počtech žijících a přežívajících žen v jednotlivých skupinách podle jejich věku přepočítat na indexová čísla tak, aby plný počáteční stav 20 letých žen souboru padesáti věkových ročníků byl označen hodnotou 100.

Tab. 5

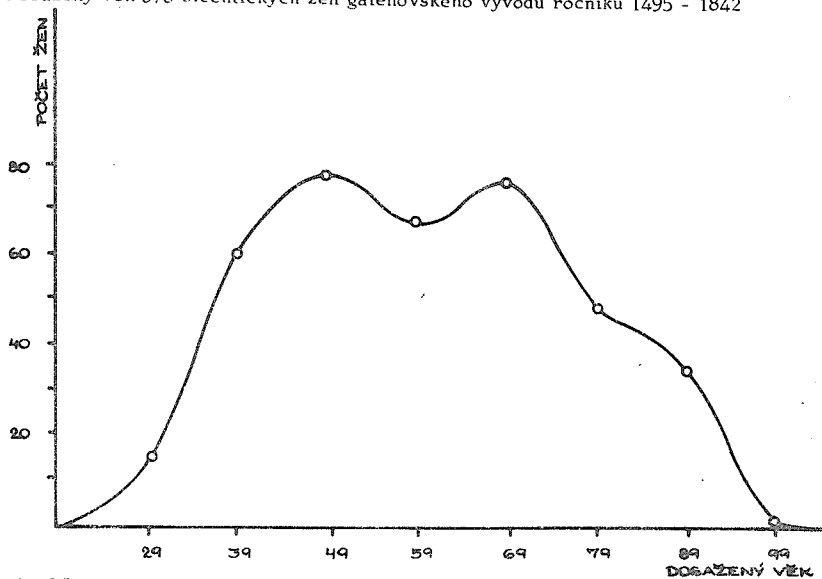
Relativní zmenšování souboru šlechtických žen galenovského vývodu odpočtem zemřelých od indexu 100

Věkové ročníky narození	Počet žen v jednotlivých věkových skupinách po odpočtu zemřelých žen index 100 pro 20 let															
	20 let	25 let	30 let	35 let	40 let	45 let	50 let	55 let	60 let	65 let	70 let	75 let	80 let	85 let	90 let	
1551 - 1600	100	99	96	91	79	69	50	40	30	21	12	6	4	2		
1601 - 1650	100	98	97	91	78	69	57	51	34	27	18	10	5	2	1	
1651 - 1700	100	98	93	87	82	77	71	61	58	45	27	16	8	3		
1495 - 1820	100	98	95	92	79	71	58	51	40	30	20	12	7	3	1	

Rozdíly mezi třemi soubory věkových ročníků 1551 - 1600, 1601 - 50 a 1651 - 1700 bezpečněji sledovatelných díky vyššímu početnímu zastoupení nejsou tedy jen ve stoupajícím dosaženém věku šlechtických žen (52 let, 54 let a 56 let), ale též ve zvýšeném počtu žen, které se dožívaly věku 50 let: v prvním případě jich bylo 50 %, v druhém již

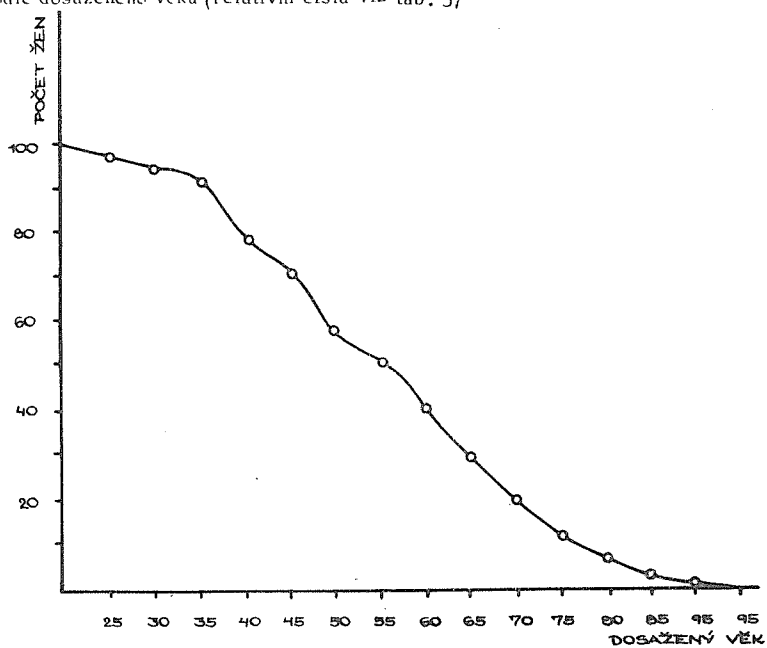
Graf 1

Dosažený věk 373 šlechtických žen galenovského vývodu ročníků 1495 - 1842

Graf 2

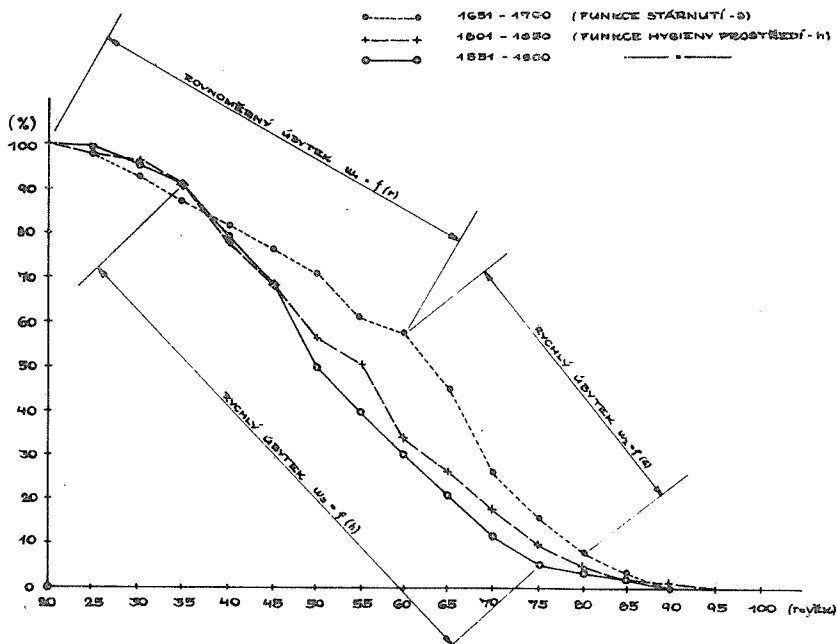
Křivka přežívajících šlechtických žen galenovského vývodu bez rozdílu věkových ročníků podle dosaženého věku (relativní čísla viz tab. 5)

57 % a nakonec 71 procent všech žen náležejících do souboru. Nejzřetelněji se rozdíl v biologické hodnotě šlechtických žen těchto tří di ferencovaných souborů projeví při grafickém znázornění křivek žijících žen narozených po 1551, po 1601 a po 1651.

Graf. 3

Křivky přežívajících šlechtických žen galenovského vývodu věkových ročníků 1551 - 1660, 1601 - 1650 a 1651 - 1700 (relativní čísla tab. 5)

Funkce a výpovědní a argumentační váha šlechtických vývodů i v rámci užité genealogie zákonitě a rapidně klesaly úměrně k rychlosti, s jakou na místa vyhrazená šlechtě přicházeli příslušníci buržoasní třídy. Renesance šlechtických vývodů a pořizování vývodů pro nešlechtické probanty má za svůj cíl jen kulturněhistorické a sociologické vysledování profilu a spádových linií rodu probanta. Pokud jde o práci i s vědeckými ambicemi, může šlechtický vývod, jak se ukázalo v případě vývodu kardinála K. v. Galena, plnit i funkci faktografické základny pro poznání významných komparativní hodnot. (4)

Poznámky:

- 1 Clemens Heitman. Kardinal v. Galen und seine Ahnen. Dem Andenken Clemens August Graf von Galen zum 40. Jahrestag seiner Bischofsweihe 28. 10. 1973. Dinklage 1973 Rotaprint, 161 stran. Pro knihovnu GHSF věnoval Roman Procházka (inv. č. 236)
- 2 Jaroslav Honc, Populační vývoj šesti generací 125 českých panských rodů v letech 1502 - 1794. Historická demografie. Demographie historique 3 (1969), str. 20-51
- 3 Jaroslav Honc, Depopulační vývoj české panské šlechty v 16., 17. a 18. století. Československá demografická společnost při ČSAV. Přednáška (16. 12. 1970)
- 4 Děkuji dr. J. Honcovi za podněty a metodické poznatky z jeho zpracování mužské části galenovského vývodu.

O RYCHTÁŘSKÝCH PEČETÍCH

Karel Liška

V minulém čísle GH-Listů byl otištěn zajímavý článek Dr. Ivana Škarhy o rychtářské pečeti města Litovle a vracím se k problematice rozdílnosti pečetních znamení městských a rychtářských (či soudních) oproti pečetím českých a moravských měst. Celkový počet těchto odlišných rychtářských pečeti, jež mám zatím k dispozici, je 120 a rozdělují je na několik skupin podle kresebného námětu:

- 1 se znamením některé části městského znaku
- 2 s pšší postavou rychtáře
- 3 s rychtářem sedícím na koni
- 4 s paží, držící v ruce rychtářské právo nebo meč
- 5 se symbolem spravedlnosti, t. j. s postavou ženy, držící v pravici meč a v levici váhy,
- 6 s jinými figurami a kombinacemi znaků se symboly spravedlnosti.

Ku každé z těchto skupin uvedu jmenný seznam měst a několik ukázek městských a rychtářských pečeti k porovnání jejich rozdílnosti.

První skupina, t. j. uplatnění částečné figury městského znaku se vyskytuje u těchto měst v Čechách a na Moravě: Bílina, Blatná, Brandýs nad Orli., Čáslav, Děčín, Frýdlant v Č., Horažďovice, Hostouň, Jihlava, Kladruba, Kroměříž, Krupka, Litovel, Město Libava, Mikulov v Č., Mladá Vožice, Mor. Krumlov, Nové Město nad Met., Plzeň, Počátky, Polná, Přibyslav, Rychnov nad Kněžnou, Skuteč, Staré Brno, Svitávka, Svoboda nad Úpou, Šternberk, Telč, Trutnov, Třebon, Uhl. Janovice, Vplary, Zásmyky.

Uvádím 3 ukázky a to: město Horažďovice, Město Libava a Nové Město nad Metují. O pečetích z dalších skupin příště.

SJEZDY RODŮ

Dne 22. 11. 1975 se v restauraci Žurán ve Šlapanicích u Brna konal za účasti 22 osob sjezd potomků Jana Štuchala, který se narodil 26. 11. 1848 v Německých Prusech na Vyškovsku (dnes součást Pustiměře) a přiženil se do Šlapanic. Příslušníci jednotlivých větví dostali před schůzkou písemné podklady o minulosti rodu, kterou se podařilo vystopovat do 17. století - účelem schůzky bylo doplnění, zejména novějších údajů, prohlídka fotografií a vzájemné lepší poznání.

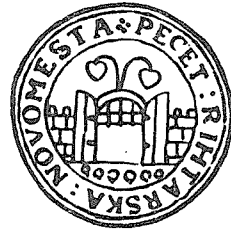
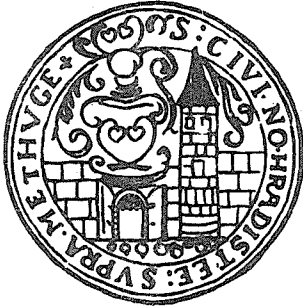
Další schůzka s obdobnou náplní se bude konat v následujícím roce.

Dr. Božena Kyjovská, Brno

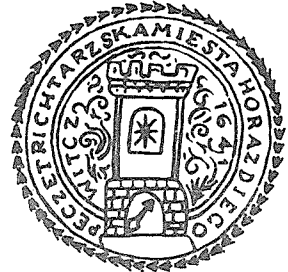
K článku Karla Lišky

Město Libava

Nové Město nad Metují

Horažďovice

ČETNOST KŘESTNÍCH JMEN V SLÁNSKÝCH MATRIKÁCH NA KONCI 19. STOL.

Václav Elznic

V minulých stoletích byla určitá křestní jména pro některé rody téměř charakteristická, jiná nacházíme téměř v každé rodině. Synové dostávali svá jména po otcích, dědečích a pradědečích, a podobně dcery po svých matkách, bábách a prabábách. Alespoň jedno z dětí se jmenovalo po otci nebo matce, a vzhledem ke značné populaci v minulých stoletích (10, 12 i více dětí v rodině byl zjev obvyklý), dostávaly ostatní děti svá jména po kmotrech a kmotrách, po příbuzných a příznivcích, a pod. V neposlední řadě, a to platí zejména pro dobu současnou nebo nedávno minulou, podléhají jména módě, cizomilství (zejména u jmen ženských), ale mnoho lze přičíst i románovým či filmovým hrdinům a hrdinkám, populárním zpěvákům a zpěvačkám. V určitých obdobích působil značně i vliv oblíbených panovníků (proto u nás byla na zlomu 18. a 19. století záplava Teresíí a Josefů).

Ale i běžná naše česká jména podléhala dosti výrazně dobovým změnám, která sotva dovedeme vysvětlit. Ani pohádky o hloupém Honzovi nenarušily oblibu tohoto jména, snad díky sympatiím k Jeníkovi a Mařence v pohádkách i opeře. Přesto bylo oslovení Honzy často pokládáno za příhanu. Na druhé straně se dnes již těžko setkáte s mladým Matějem. Proto jsou v tomto směru velmi zajímavé statistiky křtěnců oběhlo pohlaví z různých dob i míst. Pro naši úvahu jsme si vybrali jména ze slánských matrik za 10 let na konci minulého století, jak ukazuje naše tabulka ze Slánského obzoru z r. 1895.

Narození	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	Průměr
chlapci	175	173	159	180	166	172	172	163	193	168	172,1
děvčata	181	179	163	170	176	192	168	149	165	179	172,2
Úhrnem	356	352	322	350	342	364	340	312	358	347	344,3

Na první pohled je vzácná shoda v počtu narozených chlapců a děvčat za celé jedno desetiletí (1721 i 1722). Pro zajímavost by bylo možné ještě připojit z posledního sledovaného roku 1894 počet dětí mrtvých narozených 23 z celkového počtu 370 narozených, což činí 62,2%. Na 1000 narozených živě připadá v současné době v ČSSR pouze 7,5 mrtvých narozených, t. j. 7,5 promile. A tím se dostáváme k vlastní statistice jmen v ročním průměru v tomto pořadí:

Josef	25,5	Vojtěch	2,0	Gustav	0,6	Štěpán	0,3
František	20,7	Miloslav	1,9	Bohumír	0,6	Alexandr	0,2
Václav	20,5	Vincenc	1,7	Břetislav	0,6	Dominik	0,2
Karel	17,6	Augustin	1,6	Arnošt	0,5	Filip	0,2
Antonín	15,4	Stanislav	1,6	Hugo	0,5	Jiří	0,2
Rudolf	7,3	Vilém	1,5	Kamil	0,5	Heřman	0,2
Jaroslav	6,8	Bohuslav	1,2	Theodor	0,5	Matěj	0,2
Jan	6,7	Adolf	1,1	Leopold	0,4	Michal	0,2
Alois	6,5	Ferdinand	1,1	Gothard	0,4	Richard	0,2
Eduard	3,0	Emil	1,0	Maxmilian	0,4	Metoděj	0,2
Bedřich	2,7	Ludvík	1,0	Emilian	0,3	Viktorin	0,2
Bohumil	2,6	Otokar	1,0	Julius	0,3	Otto	0,2
Emanuel	2,4	Oldřich	0,9	Květoslav	0,3	Zdeněk	0,2
Jindřich	2,2	Jaromír	0,7	Prokop	0,3	Pavel	0,2
Ladislav	2,1	Vladimír	0,7	Sylvestr	0,3		

Pouze jedenkrát za celých 10 let byl pokřtěn Albert, Albín, Artur, Bernard, Boleslav, Cyril, Frydolín, Havel, Jakub, Ignác, Kliment, Norbert, Ondřej, Otomar, Robert, Viktor, ale dokonce i Martin, Petr a Tomáš, kteří by v našem šestavení obdrželi roční průměr 0,1. Naproti tomu za sledovaných 10 let se narodilo 255 Josefů, 207 Františků, 205 Václavů atd. z celkového počtu 1721 živě narozených chlapců.

Podobně lze sestavit roční průměr jmen ženských, z celkového počtu 1722 živě narozených děvčát:

Marie	21,3	Julie	2,3	Eleonora	0,6	Adolfina	0,2
Anna	21,5	Rosalie	2,1	Matilda	0,6	Amalie	0,2
Božena	16,1	Vilemina	1,6	Anastásie	0,5	Bohuslava	0,2
Ružena	7,2	Hedvika	1,4	Kamila	0,5	Emanuela	0,2
Antonie	6,9	Terese	1,4	Leopolda	0,5	Emma	0,2
Aloisie	6,1	Žofie	1,4	Olga	0,5	Engelberta	0,2
Františka	5,6	Kristina	1,2	Otilie	0,5	Hermína	0,2
Alžběta	5,4	Zdeňka	1,1	Vlasta	0,5	Ida	0,2
Josefa	5,0	Anežka	1,0	Jarmila	0,4	Jaroslava	0,2
Karelina	4,2	Veronika	1,0	Justina	0,4	Klementina	0,2
Emilie	3,4	Augustina	0,8	Kateřina	0,4	Miloslava	0,2
Barbora	3,3	Klára	0,8	Marta	0,4	Petronila	0,2
Johanna	3,3	Pavčina	0,8	Anděla	0,3	Stanislava	0,2
Helena	2,8	Gabriela	0,7	Cecilie	0,3	Sylvie	0,2
Lidmila	2,9	Bedřiška	0,6	Jindřiška	0,3	Štěpánka	0,2
Milada	2,6	Blažena	0,6	Magdaléna	0,3	Váceslava	0,2
Berta	2,3	Bohumila	0,6	Cecilie	0,2		

Pouze jednou za celých 10 let byla křtěna: Adria, Alice, Arnoštká, Eugenie, Jitka, Judita, Leonýna, Natalie, Oldřiška, Valburga, Valentína, Valerie, Vincencie a Vlastimila.

Dnešní oblíbená jména dívčí jako Denisa, Iveta, Ivona, Yvonna, Ivana, Ilona, ale i Soňa, Ljuba, Táňa, Marcela a Monika, nebo Renáta tu nenalezneme. Není tu také ani jediná Jitka, Blanka, Aléna, Věra, Dana, Milena, Lenka, dokonce ani Libuše a Eliška.

V závěru by bylo snad zajímavé připomenout, kdy se některá jména u nás vyskytla poprvé. Tak Zikmund Winter píše, že prvního Josefa nalezl v Litomyšli v roce 1502, a druhého v roce 1504 ve vsi Koříně u Litomyšle. V Praze najdeme prvního Josefa až r. 1566. Jedná se totiž o jméno původně žilovské, a křesťané (říká Tomek) je až do 15. stol. nepoužívali vůbec. V Čechách mají o jeho rozšíření zásluhu čeští bratři, právě tak, jako o řadu dalších starozákonných jmen místních (topografických).

Marie byla na tom ještě hůře než Josef, neboť ji v Čechách nenalezneme ani v 16. ani v 17. století. Pokud se v českých matrikách objeví Mařeny, Mařky nebo Maruše, pak jsou to jména odvozená od Maří Magdaleny (později u nás zdomácnělé Majdaleny, Mandalény a pod.). První Mariana v Čechách se objeví na konci 16. stol. byla Židovka. Později se však Marie podobně jako Anna stala nejrozšířenějším jménem, díky protireformačnímu tlaku na povědomí lidu.

Za zmínku stojí ještě Jiří, dnes i dříve jméno velmi populární (kostel sv. Jiří na hradě pražském je z 10. století, a na Řípě kaple sv. Jiří byla vysvěcena údajně biskupem Zdikem r. 1126). Stejně oblíbě se těšilo jméno Jan, stejně tak i Václav. Winter uvádí, že v knize pražských měšťanů z let 1550 - 1600 se vyskytuje přes 2000 křesťanských jmen, z nichž je 412 Janů, 170 Jiříků, 119 Václavů, ale pouze 6 Vojtěchů.

STARÝ HŘBITOV V RYCHNOVĚ N. KN.

Rudolf Zrůbek

Do našich dnů jako na zeleném palouku uprostřed moderních panelových obytných domů zůstaly nikým nepovšimnuty zapadlé rovy starého rychnovského hřbitova. Několik desítek pomníku, železných křížů a destiček s nápisy je poslední viditelný doklad těch, kteří zde našli poslední odpočinek kolem původně dřevěné kaple Proměnění Krista Pána z r. 1558, později zděné v byzantsko-novokřesťanském slohu z r. 1868. Dnes nezvěstná kniha zde pohřbených, záznamy historiků města (Sedláček, Kouřil - Svoboda, Dvořák, Petráš), články regionálně historické (Blažek) a literárně dramatické pásmo (Hejnová) by už snad nikdy nevydaly právě naše poslední svědectví. Díky nedávno nalezeným poznámkám zdejšího gymnasiálního profesora Ed. Weise, dlouholetého kronikáře města Rychnova nad Kněžnou a trochu mým vlastním výzkumem se snad ještě podaří popsat pro budoucí onu "zelenou zahrádku" s věncem starých lip kolem kamenných zdí. Vítězství i pády, lidské štěstí, tragédie, lásku i slzy nevyčteš už z vybledlých nápisů, ani z hrubů dávno propadlých. Ale přece i každé lidské jméno, které zde na čas zakotvilo mělo svůj smysl, svou poezii i zákonitost. Tomu jsem povinen zaznamenat i texty, připojené k datům zemřelého.

Nevstoupíme železnou branou s mrtvými, ale úzkou postranní uličkou dnes z Havlíčkovic ulice a zleva od vchodu začneme na zdi číst...

František JEŘÁBEK, hraběcí zahradník, 13. listopadu 1855 - 4. března 1905

Hier ruht Marie TERSCH, geboren im Jahre 1805, gestorben 26. Dezember 1883 - Tief betrauert von ihren Kindern. - (z kamenného rámu na pomníku dodnes na Vás pohlíží jemná tvář ženy namalovaná na porcelánovém medailonku)

Deska vyloupaná ze zdi, rozbitá pádem o kamenný okraj už neprozradí koho připomínala.

Josef ERBOR, řídící učitel v. v. 20. června 1882 - 15. října 1895 - Půl století mládež k cudnosti - vodil v svaté horlivosti - až mu Pán pokynul tam - odměna kde kyne nám!

Karel ADLER, c. k. oficiál potravní daně, 9. května 1804 - 9. února 1884

Zde v Pánu odpočívá se svými sourozenci Ottilie FASSMANOVÁ, kandidátka učitelství, zemřela v Brně dne 5. dubna 1881 v 19. roce věku svého. (I zde obrázek počáteční fotografickou technikou nám přiblíží rysy tváře mladé nadějně dívky).

Josef KRISTL, soukromník, 16. dubna 1839 - 16. června 1900 - Prachu pokoj, duši milost!

Josef BALCAR, měšťan rychnovský, narozen v roku 1818, zemřel 1. ledna 1868

Vilemína KELI NEROVÁ, vdova po úředníku státní dráhy ve Vídni, narozená 10. října 1833 v Teplé, v Pánu zesnula 7. dubna 1883. - Requiescat in pace!

Václav PELZEL (syn českého historika Fr. Martina Pelcla), lesník panství v Rychnově, * 1785, † 3. 12. 1850 a choť Johanna

Zde v Pánu odpočívá František WIMMER Z WIMMERSFELDU, c. k. pensionovaný poručík 51. pěšího pluku Josefa hr. Colloreda, který narodil se dne 9. ledna 1794, zesnul dne 12. května 1867 v Rychnově. - Pokoj popeli jeho! (Na kamenném novogotickém pomníku je nahoře rodový erb).

Františka NUCOVÁ, zemř. 20. dubna 1903 v stáří 52 roků.

Jan NOVOTNÝ, zemř. 19. dubna 1895 v stáří 25 let.

Marie ŠRÁMKOVÁ, zemř. 30. března 1881 ve stáří 60 let.

Julie DRAHOŇOVÁ, zemř. 6. října 1883 ve stáří 19 let.

Rodina VANÍČKOVA (Kamenný kříž stojí poslední v rohu při zdi)

Podle ohrazení směrem k Trávníku, k řece Kněžně pak pokračují další náhrobky.

Rodina HAŠLEROVA (pomník s deskou na místě posledního odpočinku zámožné obchodnicko-povoznické rodiny z min. století, která bydlela v Panské ulici)

Rodina VOLKOVA (Asi zde pohřbili i slečnu Annu, čestnou členku div. ochotnické jednoty Tyl, výbornou herečku i výbornou cukrářku a zhotovitelku mnoha sladkostí z malého krámků v podsíni u Vaníčků, která jako poslední dřevěná stavba na náměstí shořela i s věží radnice ve 30. letech našeho století. Slečna Anna musela být krásná a duchaplná, prý se jí obdivoval i Jan Neruda.)

Rodina VOLKMEROVA

Jan BARTOŠ c. k. okresní hejtman, 5. ledna 1851 - 30. června 1894 (Byl otcem dvou významných synů Jana, knihovníka Národního muzea v Praze a vynikajícího znalce, badatele doby husitské univ. prof. F. M. Bartoše [zemř. 1972], uznávaného světového historika české revoluce 15. a 16. století.)

Josef BIEDERMAN, student c. k. gymnasia, zemř. 17. května 1895 ve věku 19. roku

Rodina ROTTEROVA

Zde v Pánu odpočívá Klára CEJPKOVÁ, zemř. 10. srpna 1855, oplakávaná od své vděčné rodiny

Františka KOUNOVÁ, 23. dubna 1832 - 20. března 1897 - Prachu pokoj, duši milost!

MUDr. Alois PADOVEC, životní a panský lékař hrabat z Kolowratů Krakovských Liebštejských, majitel zlatého záslužného kříže, 15. června 1813 - 12. srpna 1891 a jeho choť Apolonie rodem Tumova, 13. srpna 1816 - 18. července 1898

Anna MICKOVÁ, vdova po c. k. hospodářském správci, 1. března 1823 - 16. února 1904
Marie MICKOVÁ, roz. Melcharová, choť hraběcího lesního, 14. července 1859 - 3. června 1891. (Pana lesního, velkého sběratele starožitností kolem Národopisné výstavy československé v Praze 1895, spoluzakladatele rychnovského muzea, kronikáře řady polesí na kolovratských statcích už pohřbili jinam. Jeho život a činnost by stála za napsání vzpomínky.)

Pavel STRAČOVSKÝ, c. k. místodržitelství rada, 19. září 1808 - 18. února 1891, jeho choť Klementina, roz. EYSZELOVÁ šlechtična z Klimpely 17. května 1817 - 24. prosince 1899

Barbora KOHOUTOVÁ, 15. dubna 1871 - 13. dubna 1889

Zde v pánu odpočívá Jan SEEHÁK, ředitel panství hrabat Kolowratů Krakovských a Liebštejských, 18. dubna 1801 - 20. května 1887, v stáří 86 roku. (Také tento správce vrch. majetku prý sepsal kdysi kroniku panství - dnes neznámá - a zasloužil se o hospodářský rozvoj kraje. Z jeho potomku pochází i známý pražský hud. skladatel Jan Seehák) - Marie Seeháková, zemř. 10. dubna 1893 v stáří 83 roku. - Pokoj popeli jejich!

Jan PROCHÁZKA, sládek a býv. starosta města Rychnova, zemř. 17. února 1904 v stáří 96 roku - Aloisie PROCHÁZKOVÁ, roz. Pitsch, zemř. 17. dubna 1888 v stáří 67 let

Adolf ŠMÍD, notář, 1860 - 1896

Marie STILCOVÁ, roz. Kochevová, po rodu Hlavlová, zemř. 16. dubna 1898 v stáří 43 roku

Zde v Pánu odpočívá Ludvík ŠVANDA, hraběcí duchovní, nar. 21. prosince 1836 - zemř. 11. června 1890 - "Nemáme zde místa zastávajícího". Žid. XIII, 14 (Jeho pomník vy-

zdobil zdejší sochař K. Michálek symbolem kalicha).

- František ALEXA, měšťan rychnovský, zemř. 21. dubna 1892 v 65 roce věku svého
 Zde v Pánu odpočívá František FRIEDRICH, hraběcí správce zámku, narozen 20. února
 1812, zemřel 17. srpna 1893 - jeho manželka Kateřina (další nečitelné)
 Zde v Pánu odpočívá Luitgarda ABORGNEROVÁ, rodem Kornthenerová, zemř. 26. září
 1895 ve stáří 73 let. - Marie KORNTHENEROVÁ, 25. února 1821 - 1. března 1889
 Odpočívajte v pokoji!

Vrátíme se nyní a od vrat, kde jsme vstoupili, přejdeme vpravo kolem zdi, kde nalezneme

Památník rodu WINKLÁŘSKÉHO (starobylý kříž s letopočtem 1843)

Zde v Pánu odpočívá František VRTIŠ, měšťan rychnovský, zemř. 3. září 1888 v stáří
 84 let. - Pokoj popeli jeho!

(Na zdi je deska): Josef ŠEDIVÝ, zemř. 29. října 1869 a jeho manželka Josefa, zemř.
 6. července 1866

(Hned vedle další deska zasazená do zdi): Zde odpočívá Karel JEDLIČKA

Olga FISCHEROVÁ, nar. 4. dubna 1880, zemř. 10. prosince 1883 - *Dříměj sladce!*

František KLOFECIUS, nar. 25. února 1796, zemř. 30. listopadu 1863 - Jenovefa
 KLOFECIOVÁ, roz. Wimrová z Wimmersfeldu, nar. 3. listopadu 1804, zemř. 4.
 června 1882

Jan HAVEL, oficiál při c. k. voj. zásobárně, zemř. 28. prosince 1877 ve stáří 47 roků

Cestičku kolem zádi kaple obstoupily další pomníky se jmény:

Zde odpočívá Josef ŘÍHA, c. k. okresní soudce

Dominik Josef PULKRÁBEK, kněz řádu piaristického, bisk. notář, čestný měšťan, rektor
 koleje a ředitel gymnasia v Rychnově, zemř. 21. května 1878 v stáří 67 roků. Byl
 posledním piaristou ve funkci ředitele tehdy už osmifidelního gymnasia v Rychnově nad
 Kněžnou

Anna BECHER, roz. Králová, zemřela ve 27. roku věku svého - Slzy vděku, lásky vroucí
 na posvátný rov Tvůj kanou - a hlas víry nehynoucí z dálky volá na shledanou -
 Truchlící manžel.

Rodina MELCHAROVA

Marie KUNCOVÁ, zemř. 21. srpna 1896 v stáří 17 roků. - Odpočívaj v pokoji!

Zde v Pánu odpočívá Havel FILÍPEK, měšťan rychnovský, zemř. 13. července 1898
 v stáří 72 let. - Odpočívaj v pokoji!

Zde v Pánu odpočívají Václav DVOŘÁK, otec, nar. 14. března 1799, zemř. 13. února
 1881 a syn Václav DVOŘÁK, 19. května 1854 - 23. června 1886 a jeho matka Anna
 DVOŘÁKOVÁ, nar. 1820, zemř. 3. září 1890 - Pokoj budiž popeli jejich!

Zde v Pánu odpočívají Jan HÁNYŠ, soused, nar. 12. července 1829, zemř. 13. červen-
 ce 1886. Jeho choť Anna, 20. srpna 1829 - 9. září 1900. - *Dřímějte sladce!*

Zde v Pánu odpočívá Bohumír HÁNYŠ, obchodník, zemř. 8. července 1890, maje 31 rok
 věku svého

Zde v Pánu odpočívá Josef PÁTEK, štěpař na panství hrabat z Kolowrat Krakovských -
 Libštejnských, 13. března 1813 - 31. března 1895

Zde v Pánu odpočívá Antonín HEJZLAR, měšťan rychnovský, s rodinou

František ČIŽINSKÝ, rolník z Dlouhé Vsi - Končiny, nar. 1841, zemř. 14. dubna 1907
 - Drahý otče, odpočívaj v pokoji!

Zde v Pánu odpočívá Jan POHL, měšťan a mistr řeznický, nar. 25. března 1827, zemř. 3. ledna 1892 (Měl smysl pro zachování a napsání historie rychnovského staroslavného cechu řeznického a vydal ji tiskem u K. Rathouského místního tiskaře) - jeho manželka roz. Volková, 19. prosince 1826 - 10. června 1863 a jejich vnuci Josef a Antonie. Stálejší než kámen, jenž vás kryje - v srdcích dítek vděčný žije cit. - Láska k rodičům nezahyne - pokud v nadrech srdce bude bít!

Zde v Pánu odpočívá Antonín POHL, měšťan a mistr řeznický, 21. května 1829 - 9. září 1896 - Odpočinutí věční, dejž mu, o Pane!

Zde v Pánu odpočívá Jan JOŠT, zemř. 17. února 1887 a jeho manželka Josefa JOŠTOVÁ, zemř. 26. srpna 1900. v 64. roce - Dřímte sladce! (Tento rod patřil k nejstarším obyvatelům města)

Patric KAPOUN, zemř. 18. listopadu 1899 v stáří 83 let a jeho manželka Marie, zemř. 2. července 1876 v stáří 51 let. (Byli to potomci a blízcí příbuzní malířské a řezbářské rodiny Kapounů v 17. stol., jejichž díla jsou dokladem dobrého řemesla doby barokní na celém Hradecku)

Rodina KRATOCHVÍLOVA (asi místního cukráře)

Zde v Pánu odpočívá František ŠUMPÍK, církevní kněz, 25. července 1856 - 12. března 1896 - Odpočivej v pokoji! (Do téhož rovu, jak praví dolní nápis, pohřbili jeho maminku nebo sestru, či tetu Annu ŠUMPÍKOVOU, rodem Ševčíkovou)

Josef JAKUBEC, správce matiční školy, předseda České besedy, Severočeské jednoty, místního odboru ÚMŠ a starosta Sokela v Jablonci nad Nisou, zemř. v Rychnově n. Kn. 6. května 1876 v stáří 37 roků - Jako člověk mnohými jsi ctěn - rodinu svou a svůj národ vřele miloval - o české pak spolky se starostí - vzorně jsi co otec pečoval - Proto přejme ve smutečním ruchu: - Pokoj prachu - sláva Tvému duchu!

Josef MACHÁŇ, měšťan rychnovský, 21. prosince 1801 - 18. prosince 1871 - František MACHÁŇ, měšťan rychnovský, 10. dubna 1832 - 2. srpna 1885, jeho manželka Josefa, roz. Kalvachová, 4. března 1837 - 4. května 1886

Profesor Josef VINOHORSKÝ, zemř. 2. července 1872 a choť Anna, zemř. 24. května 1900

Zde odpočívají Čeněk PRAUS, c. k. poštovní mistr v Rychnově n. Kn., zemř. 7. července 1874 ve stáří 63 roků a jeho choť Barbora Prausová, zemř. 20. června 1893 ve stáří 80 roků, Marie FRAUENBERKOVÁ, jejich dcera, zemř. 19. června 1899 ve stáří 69 roků: - Odpočivejte v pokoji!

Postoupíme dále podél cesty k hlavní bráně od děkanství a skloníme se nad náhrobkem se jménem

Josef SPIRK, Oberamtmann der Herrschaft Reichenau, geboren zu Neveklau - September 1797, gestorben den 23. Jänner 1859 - Josefa SPIRK, geboren 19. März 1774, gestorben 1838 (Poslední místo obávaného vrchnostenského správce panství známého z potlačování selských odbojníků, ale také rychnovské Národní gardy v roce 1848)

Růžena VIŠKOVSKÁ, dcera c. k. vrchního komisaře finanční stráže, nar. 7. září 1871, zemř. 31. července 1886

Rodina VAŇKOVA

Antonín VORLÍČEK, c. k. gymnasiální profesor v Rychnově n. Kn., nar. 21. dubna 1845, zemř. 14. prosince 1894 (Vlastenec, který spolu s prof. Jos. Vycpálkem stál v čele kulturního dění ve městě od 80. let min. století) - jeho choť Marie, roz. Řihová, 19. prosince 1859 - 14. července 1901. - Pokoj popeli jejich!

František HAMÁČEK, hrabčcí lesní, 6. srpna 1821 - 10. prosince 1904

Jan HOLUB, c. k. respicient, nar. 6. května 1813, zemř. 28. února 1885 a dívky jeho Marie, nar. 13. listopadu 1875, zemř. 19. září 1893, Josef, 15. března 1880 - 26.

prosincě 1883. Spěte sladce!

Zde v Pánu odpočívá Marie BORČICKÁ, měšťanka města Bohdaneč, 21. března 1836 - 30. prosince 1902. - Spi sladce, drahá matko!

Anna FEIGLOVÁ, roz. Živsová, choť hraběcího správce na Jedlině, zemř. dne 11. února 1857 majíc stáří 28 let.

Přejdeme-li písčitou stezku, jsou blíže vchoďu od děkanství další náhrobky s vybledlými nápisy, připevněnými přímo na zdi, které sem byly přineseny z původního hřbitova u sv. Havla.

Den 15. Dezember 1808 nach einer 1 1/2 jährigen langen Krankheit verschied im Herrn mein geliebter Vater Franz BOCH, hiesstädtischer und Seifensieder im Alter 74 Jahr. (Matriky VII G 191; zemř. 13. října 1808)

(Druhá pískovcová deska je mnohem starší) - Léta Panie 1636 dne 24. prosince mezy 5 a 6 hodinov v noci vykročila z toho swieta p. Alena manželka Kristofa KOZLA nekdi správce panství richnovského. Pán Bůh racz gegi dvěi milostiv býti a gy mezi swe wywolene do wecne slawy prziwesti.

Naproti přes cestičku se tyčí mohutná socha zmrtvých vstalého Krista, práce uměleckých slévačů z Blanska na Moravě. Na plastickém nápisu čteme:

P. Josef ŠOLC, čestný kanovník a děkan v Rychnově n. Kn., aid., nar. dne 1. listopadu 1791, zemř. dne 17. října 1866 - Odpočinek v chladném stínu - Tvůj zde budiž blahý sen - až se zlíbí Hospodinu - povolat nás z hrobu ven. - Rci pak: Jak jsem v Tebe věřil - dle zákona svatého, - Pane. Z Těch, co jsi mi svěřil - neztratil jsem žádného!

Na též pomníku se strany ke zdi je další litinová tabulka se jmény:

Alžběta MICHÁLKOVÁ, nar. 13. srpna 1823, zemř. 8. května 1889

Alžběta ŠOLC, roz. Kinský, nar. 19. prosince 1760, zemř. 7. ledna 1844

Třetí tabulka směrem k lukám má opět verše: - Co mateřská láska věřila - pro život odkojila - to zde opět země černá - v tichém hrobě spojila. - Syna, dcery s duchem máti - hle! zde lůžko poslední - přejme jim v něm klidně spáti - až k slavnému vzkříšení!

Ke kapli, na čtvrté straně podstavce jsou opět uvedena jména zemřelých:

Josef MICHÁLEK, ředitel železných hutí na odpočinku v Rychnově n. Kn., 26. prosince 1821 - 5. listopadu 1885

Alžběta MICHÁLEK, rozená Šolc, 20. září 1795 - 13. dubna 1876

Třetí náhrobní kámen na zdi je už velmi těžko čitelný, zvláště v poslední řádce s letopisem. - W Dwacet ssest Let weku sweho - Giž sem dossla Cyle sweho - S ... gsou mem Panu zemriti - Z B?ncg wěcne odpočitj - W jehož sem se duwěřila - Pane si Naděje si síla - Že tu i po čase Strastí - Priwede k Nebeske Slasti - Kamen mé Tělo krige. - Dusse w Panu leta d ... - Anna Horowa - Leta Panie ...

Ani čtvrtý a poslední náhrobní kámen ve zdi nám neprozradil své tajemství.

Zase se vrátíme na cestu při zdi u farské zahrady k náhrobku s nápisem:

Rodina KRAUSOVA (asi majitelé tkalcovny)

Hynek CENC, měšťan rychnovský, 15. května 1812 - 1. listopadu 1872

Anna JAVŮRKOVÁ, 5. března 1881 - 4. srpna 1881 (dětský hrobeček)

Marie SIDLÁKOVÁ, 26. března 1864 - 30. března 1890

Augustin MARX, vrchní komisař c. k. fin. stráže v Rychnově n. Kn., zemř. 7. května 1891 ve stáří 62 roků. - Odpočívaj v pokoji!

Anna GUBERTH (další nečitelné)

Emanuel PUTZLER, c. k. kontribuční, 19. března 1812 - 3. listopadu 1860 a jeho choť Františka, roz. Zelenková, 18. ledna 1822 - 27. července 1898

Rodina KAPOUNOVA

Emanuel DVORÁK, 7. února 1872 - 24. března 1881 - Tak záhy v první jarní žití - Pán se světa Tě povolal - chtě v počtu andělů Tě mítí, - k nimž rád zde jsi se modlíval. - Kdež dovede však slzy stříti, kdo ztiší bolest naší zde?

Jan SLAVÍK, lékárník rychnovský, 15. dubna 1809 - 20. června 1888 - jeho choť Anna roz. Brožová, zemř. 3. dubna 1892 ve stáří 69 roků. - Odpočívajte v pokoji!

Josefa EYZSELTOVÁ šlechtična z KLIMPELY, vdova po c. k. okr. hejtmanovi, 29. března 1825 - 28. ledna 1901, - syn Heřman, 8. října 1852 - 26. srpna 1872.

Podél cesty od kaple k hlavní bráně od děkanství a na horní zdi zbyly další pomníky, kde je pohřbena :

Rodina JEHLÍČKOVA, říd. učitele z Javornice - Odpočívajte v pokoji!

Zde v Pánu odpočívají Anna DURYCHOVÁ, choť c. k. knihovního, zemř. 13. prosince 1891 majíc 65 roků věku. - Josef DURYCH, c. k. knihovní ve výslužbě, zemř. 7. ledna 1900 maje 76 roků věku. - Pokoj jejich popelí!

Marie KOPECKÁ, choť profesora, 1854 - 1897 - dceraška Mařenka, 1888 - 1890. Již opět tulíce se k sobě - hlavinky vy zlatě - v ráj věčný povolal Vás obě - Pán mezi vyvolené svaté. - My zde v bolu skláníme své skráně - až nás s vámi spojí vůle Páně!

Jan TŮMA, c. k. knihovní, zemř. 6. dubna 1888

Josef JELÍNEK, posluchač university, 1897 - 1900. V nitru svém ať každý hledá, - čeho svět mu nikdy nedá!

Mařenka LIEROVÁ, 1872 - 1887

Terezie a Anna VRTALOVY, zemř. 1879, zemř. 1880

Karel TILLE, inženýr západní české dráhy v Plzni, zemř. 1881

Rodina VAŠÍČKOVA - Pracem pokoj, duši milost!

Růženka, Vítězslav a Mařenka SALLAČOVY, děti c. k. profesora (Kolík slz a beznaděje uložili zarmoucení rodiče. Prof. Sallač, kolega prof. Vycpálka patřil k předním kulturním organizátorům ve městě.)

Rodina JIRETZOVA

Hier ruht Marie WOKAUN, geb. Hippenreiter, Landesgerichtsraths-gattin, geb. am 7. Dezember 1809, gest. den 4. September 1865 (Verše nečitelné. Dole) Eduard HRUŠKA, továrník, zemř. 26. prosince 1873 (snad jeden z majitelů bělidla v Kvasinách)

Antonín KOLÁČEK, zemř. 1881

Jaroslav ROTTER, zemř. 1866

Josef HLADÍK, c. k. nadporučík, 1814 - 1892

Anna BERGROVÁ, 1854 - 1892 (Oválová fotografie mladé ženy s bohatým účesem, výraz tváře a očí jsou dnes už vybledlé i pečlivě skrývané tajemství zámku a podzámčí) - František CHLÁDEK, syndikus na universitě

Anna HERGLÍKOVÁ, Josef HEGRLÍK, obchodník, zemř. 1876

JUDr. Jan SMRTKA, zemský advokát, starosta města Rychnova n. Kn., majitel rytíř. řádu Františka Josefa I., 16. května 1856 - 7. dubna 1899 (muž velice zasloužilý)

o město, po němž je dosud nazvána ulice směr na Častolovice. - Jeho tělesné pozůstatky byly později exhumovány a uloženy v rodinné hrobce na novém hřbitově).

Rodina JELÍNKOVA - Božena GEYEROVÁ, roz. Jelínková 1858 - 1904 (Přední ochotnická herečka a veselá dobrá společnice)

Poslední procházka nás povede okolo kaple dolů k lukám a zpět vzhůru ke vchodu do hřbitova:

Rodina VOSTŘEBALOVA - (Dnes zcela vymřelý rod, jehož několik generací se podílelo na správě města, obchodu a hlavně na kulturním životě.)

Eduard CZEYPEK, 1832 - 1893 - syn Eduard, soudní adjunkt, 1860 - 1897

Františka TOMANOVÁ, roz. Voglová, choť Václava Tomana, městského fyzika, zemř. 1880 ve stáří 71 roků - (Byla maminkou velkého historika Dr. Hugo Tomana, vnuka Dr. Prokopa Tomana velkého znalce umění, autora slavného Slovníku čs. výtvarných umělců)

Marie MINAŘÍČEK, geb. Císař, zemř. 1853

Václav MYŠKA, zemř. 1878 - manželka Helena, roz. Dvořáková, zemř. 1882

JUC. Josef PRAUS, 13. července 1857 - 9. března 1892 (Nadějný dosud nedoceněný básník, který se také první pokusil o sepsání životopisu rychnovského rodáka, čes. historika F. M. Pelcla)

Josef PÁTEK, štěpař hrabat z Kolowrat, zemř. 1895

Jan POHL, Josefa, roz. Vorlová, - Stálejší než kámen, jenž vás kryje - v srdcích dítek vřelý žije cit - láska k rodičům nezahyne - pokud v nadrech srdce bude bít!

Terezie KALISOVÁ, roz. Gleichmannová, po rodu Vaňourná, choť doktora veškerých práv a starosty města Rychnova nad Kněžnou, 1849 - 4. listopadu 1886

František JUNG, mistr krejčovský z Habrové, 1819 - 1885 a dcera jeho Anna, 1857 - 1885

Antonín ŽÁK, uzenář, zemř. 1892 - MUDR. Antonín ŽÁK, 1859 - 1893 - Prachu pokoj!

Jan KALIS, hodinář, zemř. 1891 (Potomek rodu pocházejícího z Francie)

Vojtěch HAVEL, 1801 - 3. dubna 1870

Čeněk PRAUS, poštovník, zemř. 1874, Barbora PRAUSOVÁ, zemř. 1893, FEUERABEN-DOVÁ, zemř. 1899

Josef DOJIVA, hrobník, zemř. 1899

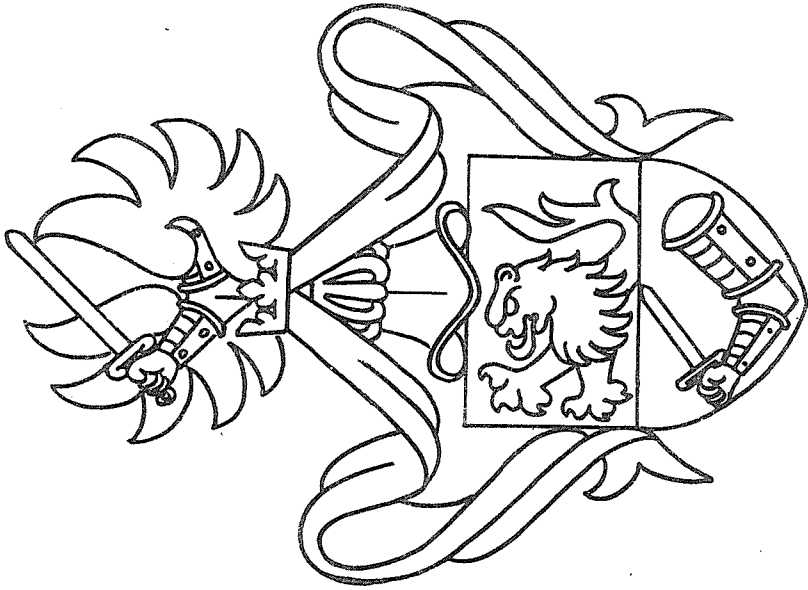
Petr ŠOFER, zemř. 1863

František HAMÁČEK, zemř. 10. prosince 1904

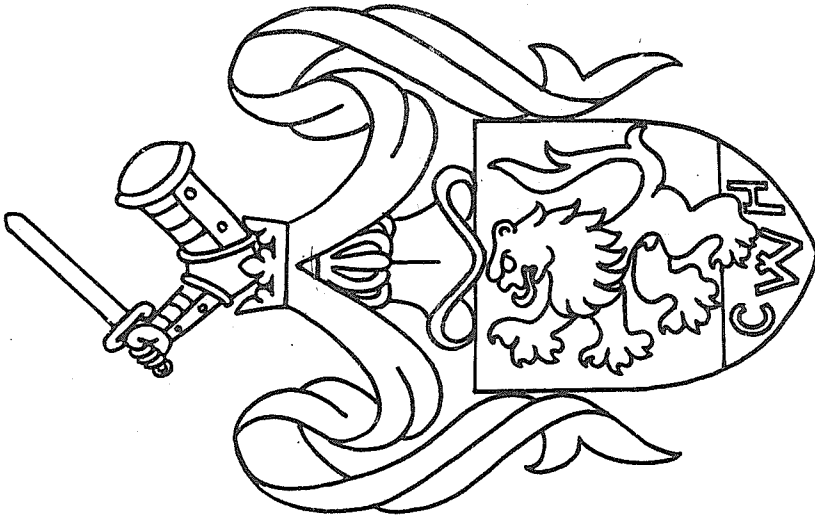
(Trochu stranou všech ostatních pomníků byl postaven památník padlým z prusko-rakouské války roku 1866.)

Co mě to tedy tak dojímá a vábí k nim jako k rodině? Ach, vždyť oni jsou má rodina, oni jsou já, jsou to Lidé.

R. Rolland

Znak na náhrobku
Wimmer z Wimmersfeldu
na hřbitově v Rychnově n. Kn.

Jiný znak na náhrobku
již bez nápisu
na hřbitově v Rychnově n. Kn.

Kreslil Jiří Bílý

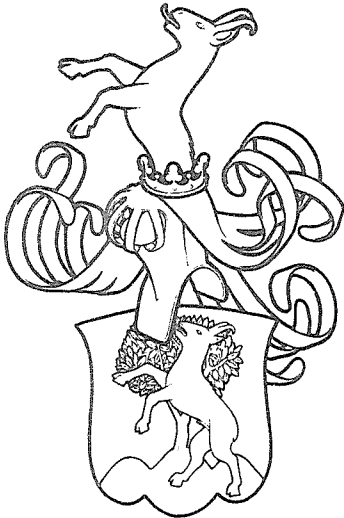
VÁCLAV WEYRYCH Z GEMSENFELSU, REGENT HARRACHOVSKÉHO PANSTVI.

Ludvík Schmid

V době, kdy harrachovské panství v Krkonoších spravoval za mladičkého Ferdinanda Bonaventuru hraběte z Harrachu jeho strýc, kardinál a pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch Harrach, byl regentem tohoto panství Václav Weyrych. V té době byli ve východních Čechách hejtmany větších panství zpravidla příslušníci drobné šlechty s menším majetkem. Jim se patrně chtěl Václav Weyrych vyrovnat a proto žádal Arnošta Vojtěcha z Harrachů o povýšení do stavu šlechtického. Kardinál použil svého práva a 5. ledna 1647 mu titul udělil. Snad proto, že se mu hejtmán stal dobře o panství v jeho nepřítomnosti. Weyrych dostal titul s predikátem "z Gemsefelsu", což znamená "z kamzíčí skály". Je zajímavé, proč právě tento predikát. Ačkoli se u nás v té době kamzíci nevyskytovali, přece kamzíka měli v erbu i jiné šlechtické rody, byl to patrně modní vkus. Jedním z jeho nositelů byl např. Jan Šultys z Felsdorfu, kutnohorský primas, popravený na Staroměstském náměstí po bělohorské porážce.

Popis Weyrychova erbu: Štít modré (lazurové) barvy, na jeho dolní části jsou tři zelené pahorky, prostřední převyšuje oba krajní, z prostředního vyrůstá zelený strom, před ním je červený (rubínový) kamzík, připravený ke skoku. Na štítu je otevřená turnajová přílba s korunou zlaté barvy, z níž opět vyrůstá do pravé strany obrácený jako na štítu kamzík. Oboustranná červená a bílá příkrývadla.

Císař potvrdil 26. září 1652 šlechtictví Weyrychovi. Ten žádal o přiznání šlechtického titulu pro sebe i své děti. Jeho prvorozený syn Georg po absolvování školy jako desítiletý byl poslán do Florencie, aby se tu pocvičil v rytířských službách a umění válečném. Václav Weyrych zemřel roku 1660 v Jilmu a byl pohřben v Jilemnici. Potomci tohoto rodu žijí dodnes. O jeho působení viz sborník Krkonoše č. 2/1975.

Znak Weyrycha z Gemsefelsu.

V dalším článku, který je určen do naší trvalé akce sociálně genealogických studií, navazujeme na publikaci Jana Friče a kolekt. "Velké vzory našeho lesnictví", kde na str. 80 - 84 je pojednání o Janu Heyrovském a jeho dvou synech.

Prováděli jsme tuto studii jako kolektivní práci našich členů, a to s hlavním autorem Jiřím Světlíkem z Plzně a doplněné Janem Petříkem z Třeboně, Ladislavem Procházkou, Karlem Sklenářem, Jaroslavem Smrkovským a Rudolfem Melicharem z Prahy pro Ústav vědecko technických informací ČAZ Zemědělské muzeum v Praze.

Práce je dokladem, že socialistické archivnictví skýtá pro podobné akce dobré podmínky a že lze v genealogii pracovat kolektivně, neboť rámec GHS má pro kolektivní spolupráci dobré možnosti.

JAN HEYROVSKÝ a jeho rod v Rokycanech v XVII. - XIX. století Jiří Světlík

Kdy se rodina Heyrovských přistěhovala do Rokycan, nevíme. V berní ruce (1651) toto jméno není, ani v "Seznamu poddaných podle víry". Ale už první rokycanská matrika z let 1659 - 1684 nám představuje rodinu Jana a Kateřiny Heyrovských s celou řadou dětí. Jejich příjmení zapisují matrikáři různě: Herowský, Hegrovský, Hejrowskij, Heirowskej, Heyrovský, ojedinele též Heylowský a Wegrowský. Psaní příjmení Heyrovský v této podobě s Y začal důsledně užívat až Ferdinand Šimon Heyrovský, i když jeho matriční zápis i školní vysvědčení jsou psána s j.

Druhá křestní matrika rokycanská z let 1684 - 1695 nám představuje rodinu Tomáše Heyrovského z města a Jana Heyrovského z předměstí Pátek (dnešní Pražské předměstí). Jména dětí předchozí rodiny se neztotožňují se jmény těchto rodičů a nelze tedy dokázat jejich přímou příbuznost. Z let 1695 - 1719 se křestní matrika nezachovala vůbec, patrně shořela při požáru města a kostela v roce 1784. V této mezeře ale podle jiných dokladů můžeme dokázat další rodiny Heyrovských a to: v roce 1707 Jana Karla Heyrovského s manželkou Zuzanou (je zachována žádost Jana Karla Heyrovského z 24. ledna 1707, aby k sňatku jeho se Zuzanou, pozůstalým sirotkem po měšťanu Janu Heyrovském I věřtel piva proti odvedení ječmene nařízeno bylo vydati - to současně potvrzuje naši domněnku, že zde byly rodiny navzájem spolu nepřibuzné) a dále zde v té době žil Šebestián Heyrovský, kloboučník a desátník městský, jenž vlastnil dum ve městě s právem vařit ročně I poloviční várku piva o 7 1/2 sudu čtyřvěderního. Jeho syn Kašpar, truhlář, se přizpůsobil do Blovic r. 1764.

Od roku 1732 můžeme už bezpečně sledovat přímou linii našeho rodu Heyrovských. Žije zde rodina Josefa a Anny Heyrowských z města. V matrice je zapsán 24. října 1732 křest jejich syna Šimona. Ale matrika zemřelých nás rozčaruje: "9. Novembris 1732 zemřela Anna Heyrowská, stáří 29 roku." A nedlouho po matce "28. Nov. 1732 umřelo pacholátko jménem Šimon, stáří 5 neděl, z otce Josefa Heyrowského." Vdovec Josef Heyrowský se znovu oženil. S druhou manželkou Kateřinou měl nejprve syna Matěje, nar. 27. února 1736, který však již za 10 dní zemřel a až po 4 letech druhého syna Matěje, narozeného 24. února 1740. (Viz rozrod).

Tento Matěj Heyrowský, jirchář, uzavřel 7. listopadu 1762 sňatek s vdovou Ludmilou, dcerou Josefa Reslera, měšťana král. města Rokycan. Manželé Matěj a Ludmila Heyrovských měli v průběhu 20 let celkem 12 dětí.

Z této řady dětí nás budou zajímat jen dva synové Ignác (Hynek) a Ferdinand Ši-

mon. Ignác Heyrovský vystudoval na kněze a jeho otec Matěj Heyrovský požádal 15. srpna 1789 rokycanský magistrát o povolení 1/2 várky piva k primici svého syna Hynka Heyrovského, "jakožto k zmírnění nákladu." Páter Ignác (někdy se píše Český Hynek) Heyrovský působil od roku 1795 jako kaplan a katecheta v Rokycanech a po 5 letech se stal farářem v Liblíně, městečku vzdáleném 30 km severně od Rokycan. Liblín, v té době panství Wurmbrandtu, byl skoro německý. Je zajímavé, že páter Heyrovský zde křtil pozdějšího probuzeneckého básníka Jana z Hvězdy (1802) a měl styky s radnickým probuzeneckým střediskem, v jehož čele stál tamní farář, vlastenecký básník Antonín Jaroslav Puchmajer. Dne 4. dubna 1805 rokycanský magistrát vydal faráři Heyrovskému pochvalné vysvědčení za dobu jeho činnosti v Rokycanech.

Také Ferdinand Šimon Heyrovský (nar. 25. října 1769) šel brzy do světa. Ve svých 11 letech se stal nejprve fundačním zpěvákem v klášteře ve Sv. Janu pod skalou a později u sv. Markéty na Břevnově. Vystudoval při tom gymnasium a v letech 1792 - 1795 právnickou fakultu s vyznamenáním a to vše bez jakékoliv finanční podpory svých rodičů, kteří v roce 1784, když bylo Ferdinandovi 15 let, přišli při obrovském požáru Rokycan o všechno.

V roce 1796 byl jmenován magistrátním radou ve Volyni. Současně byl zemským úřady určen komisařem u císař. plukovních skladu tamtéž. Přitom se ukázal stejně jako v celém svém dalším životě - jako muž povinnosti. Pro přičinnost ve funkci došel uznání u představených a už v roce 1798 byl jako 29 letý povolán do Rokycan za purkmistra. Tento úřad zastával nepřetržitě až do své smrti celkem 41 let. V letech 1798, 1801 a 1804 složil na právnické fakultě university Karlo - Ferdinandovy rigorosní zkoušky a 12. listopadu 1804 byl promován na doktora práv.

Ferdinand Šimon Heyrovský přišel do svého rodného města pravděpodobně ženat už z Volyně. Jeho manželka Rosalia Dorothea Cardello podle různých záznamů rokycanských matrik pocházela z Březnice a podle věku v době smrti, se musela narodit okolo roku 1778. Ale i když v Březnici byl kostel s jezuitským klášterem už od roku 1650, přesto březníci křtili své děti ve vzdálených kostelech v Techovících a v Bubovicích. V matrikách obou far se podařilo nalézt jen jediný zápis křtu dítěte jménem Cardello za celou dobu trvání těchto matrik. Je to matrika fary v Bubovicích z let 1759 - 1784, kde na straně 395 v oddíle nemanželských dětí je tento latinský zápis křtu:

"26. Decembris 1780 Dorothea Elizabethae (ad S. Ignatium)

Mater: Rosalia, uxor Caspari Cardello militis a Regimine Wolfenbüttel, nata Skladana, Březnicio, non convivens marito.

Bapt.: Henricus Zástěra, Exjesuita

Patrini: Dorothea, vidua Masakova - miles pyrobollarius a Regimine Pellegrini."

Nemůžeme proto z tohoto zápisu křtu spolehlivě tvrdit, že se jedná skutečně o budoucí manželku Ferdinanda Šimona Heyrovského.
(Viz příloha 1.)

Kdy a kde se Ferdinand Š. Heyrovský oženil se nám nepodařilo zjistit, ani v matrikách oddacích zmíněných far z okolí Březnice, ani v matrice rokycanské, ani v jiných předpokládaných matrikách.

Město Rokycany bylo v době příchodu Ferd. Š. Heyrovského do funkce purkmistra ve velmi svízelné hospodářské situaci. Požár, který 12. září roku 1784 zachvátil město, zničil totiž úplně 171 domu, 100 plně naložených stodol, 2 kostely, školu, městské brány a další. Škoda byla tehdy vyčíslena na 1 1/2 milionu zlatých stříbra. Město bylo silně zadluženo, v nově zřízeném magistrátě vláděl nepořádek, mění kostelní, sirotčí a špitální bylo zašantročeno, rozsáhlé městské lesy byly doslova drancovány, aniž obecní pokladna dostala z jejich výtěžku byt jediný zlatý.

Mladý purkmistr brzy zjednal pořádek a svou nekompromisností měl hned dost nepřátel z řad bývalých pánu města. Jeho byt v domě č. 17 byl několikrát zasypán kamením a kusy ledu právě v době, kdy jeho choť po narození nevrozenceho syna Jana ležela v šestinedělí.

Prvorozený syn Jan Baptista Heyrovský se narodil 1. října 1799. Kmotry byli P. Ignatius Heyrovský, místní kaplan, bratr Ferdinandův, o němž jsme se již shora zmínili, a paní Anna Talmová, vdova po bývalém městském primasovi Ferdinandu Talmovi, která byla kmotrou už několika sourozenců otce Ferdinanda.

Po Janovi následovaly další děti. Prvé čtyři děti se narodily v domě č. 17/město. V novém domě purkmistra dra Ferd. Heyrovského č. 140 se narodil poslední syn Adolf Šimon (viz rozrod).

V roce 1804 byl Ferdinand Heyrovský obdarován spáleništěm, zahradou a chlévem od svých rodičů, bývalý dům č. 78/město. Ale tento dům neobnovil, ale postavil si na jiném místě dům č. 149/město, později, před rokem 1871 zbořený. Kromě toho byl vlastníkem celé řady nemovitostí v Rokycanech a dokonce kupoval pozemky i pro svou manželku, jak se můžeme přesvědčit v pozemkových knihách.

Město pod vedením svého purkmistra velmi vzkvétalo. Dluhy města byly brzy zaplacený, kromě výstavby soukromých domů, na něž město přispívalo stavebním dřívím a kamením, byla dokončena stavba radnice, kostelní věže a zakoupeny nové zvonky. Byla postavena nová škola s byty pro učitele, panský dům s místnostmi na nářadí k hašení ohně, Pražská brána, špitál, zřízena opatrovna malých dětí (druhá v Čechách!), rozšířeny městské železárny v Klabavě a doly na železnou rudu, postaven městský pivovar, flusárna (výroba potaše), nově zorganizována správa městských lesů, postaveny 4 nové myslivny, v poddanských vesnicích postaveny 4 nové školy a mnoho dalších. Výnosy městského hospodářství umožnily v roce 1816 aby nadále obec platila za měšťany na ně připadající daň pozemkovou a domovní. V městském špitálu bylo opatrováno 20 chudých a zestárlých osob, které kromě jídla a ošacení dostávaly ještě finanční podporu. Kromě špitálníků obec podporovala ještě další 74 chudé osoby.

Město Rokycany započalo také se stavbou silnic v okolí města a hlavní silnice od hranic kraje berounského až k Plzni a to vše na svůj náklad.

Zásluhy dra Heyrovského byly několikrát oceněny čestnými uznáními a nakonec byl roku 1835 vyznamenán velkou zlatou medailí pro civilní zásluhy. Obec mu při tom věnovala stříbrný pohár s rytým nápisem: "Náchylnost měšťanosty svého Ferdinanda Heyrovského ctí vděčností měšťanu." V kostele bylo slouženo "Te Deum" a studenti mu věnovali oslavnou básně, kterou dali vytisknout a prodávali - výtěžek byl věnován dětské opatrovně. Dr. Ferdinand Heyrovský se stal váženou, všemi ctěnou a uznávanou osobností města. Měl rozsáhlé styky a známosti s významnými lidmi v celém království. Na př. byl svědkem na svatbě Františka Palackého 16. září 1827 v Předslavi.

A v tomto prostředí, plném odlesku otcovy slávy, vyrůstaly děti. Synové Heyrovských navštěvovali nejprve triviální školu v Rokycanech. Zde byli jejich prvními učiteli regenschori Jan Čejka (nar. 7. října 1776 v Cerhovicích, do r. 1804 učitel v Lochevicích, otec věhlasného profesora lékařství na pražské universitě MUDra Josefa Čejky) a pomocník Dominik Šollar a jiní.

Po ukončení rokycanské triviálky odešli hoši na rok do plzeňské hlavní školy. V roce 1810 byl zapsán Jan Heyrovský do 1. třídy gramatikálního plzeňského premonstrátského gymnasia. V roce 1813 přišel na totéž gymnasium Karel a v roce 1816 Ignác. Gymnasium mělo 5 postupných tříd a to 3 třídy gramatikální a 2 třídy humanitní.

Jan Heyrovský neměl v 1. semestru 1. gramatikální třídy zvláště pěkné známky, dokonce propadal z přírodopisu (!), ale prospěch trochu opravil v 2. semestru. Postoupil do 2. gramatikální třídy, ale z té se 1. února 1811 vrátil zpět do 1. třídy a opakoval ji. Na konci 2. semestru pak měl ze všech předmětů eminence. Ve školním roce 1811/12 obdržel 50 zlatých z nadace Anny Bydžovské, bohaté rokycanské měšťanky. Tato nadace byla určena pro studující příbuzné zakladatelčiny rodiny.

Ve školním roce 1811/12 měl Jan ve 2. gram. třídě samé eminence. Je ironií, že tak vynikající znalec přírody v počátku studií propadal z přírodopisu. Nadání však prokázal. Gymnasium vystudoval s výborným prospěchem. Tak tomu bylo i u jeho bratří Karla a Ignáce.

Ve školním roce 1814/15 Jan Heyrovský ukončil studium na plzeňském gymnasiu. Po jeho odchodu zůstali na ústavu bratři Karel a Ignác, oba s pomocí Bydžovské nadace. Oba měli stále výborný prospěch, ale Karel Heyrovský v 1. humanitní třídě studium ukončil.

Když Jan po studiích na universitě a polytechnice v Praze vstoupil roku 1819 do služeb knížete Schwarzenberga jako bezplatný praktikant lesního úřadu na Hluboké, zajistil ho otec finančně. Převedl do jeho majetku některé obligace a dlužní úpisy v celkové částce 3000 Fl. Protože syn byl až do 24 let neploletý, spravoval otec toto jmění sám a každoročně skládal soudu účet kuratelský. Úroky z této jistiny byly vypláceny Janovi hotově. Podobně zajistil i druhého syna Karla. Karel Heyrovský se stal báňským úředníkem na Březových Horách a po založení Báňské akademie v Příbrami roku 1849 byl jedním z prvních profesorů tohoto ústavu. Přednášel důlní měřičství, nauku o hornictví, stavbu báňských strojů a geologii. Na žádost srbské vlády prozkoumal toto knížectví z hlediska praktické exploatace rudných ložisek. Spolupracoval také při vybavování příbramských dolů novými stroji. Jeho synové Emil, Karel, Jan a Gustav studovali všichni rovněž na plzeňském gymnasiu. Karel Heyrovský zemřel v Příbrami v r. 1863.

V Rokycanech po odchodu synů z domova zůstala v domě rodičů č. 149/město jen dcera Aloisie Filipina, která se dne 27. dubna 1835 provdala za doktora med. a fysika král. svob. města Rokycan Karla Brože. MUDr. Karel Brož (nar. 1804) pocházel ze zámožné rodiny. Jeho otec byl vrchním na panství Zelená Hora. Mezi jejich 5 dětmi dlužno vzpomenouti syna Ladislava, nar. 17. února 1844, který se stal rovněž starostou města Rokycan. U manželů Brožových (kteří se r. 1838 přestěhovali do domu č. 50/město) koncertoval roku 1841 Bedřich Smetana, jak to na domě dosud připomíná pamětní deska. Sám Smetana ve svých denících rád vzpomíná na "charmatní paní", která zpívala velmi pěkně několik arií.

Matka Jana Heyrovského Rosalie rozená Cardello, zemřela v domě č. 149/město dne 18. února 1837 ve věku 59 let na první rakovinu. Její hrob u zdi chrámu sv. Trojice je ozdoben latinsky psanou deskou, zasazenou do zdi chrámové.

JUDr. Ferdinand Heyrovský, přísežný zemský advokát, purkmistr města Rokycan, ředitel rokycanského ústavu pro opatrování malých dětí etc, etc, zemřel ve věku 70 let dne 2. prosince 1839 v domě č. 149/město na ochrnutí mozku následkem opakované mrtvice. Hrob dra Heyrovského na hřbitově sv. Trojice v Rokycanech je ozdoben gotickým pomníkem s českým nápisem: "Zde odpočívá pan Ferdinand Šimon Heyrovský, doktor vešk. práv, purgmistr král. svobodného města Rokycan, majitel velkého zlatého čestného peníze, zesnul v Pánu dne 2ho pros. 1839, v 70tém roku stáří svého. Práce trvá na čas, odměna na věky. Památce milovaného otce wděčné dívky."

Přílohy:

Příloha č. 1.

V matrikách narozených u dětí Jana Heyrovského se uvádí dvě místa narození matky Jana Heyrovského Rosalie. Někde se uvádí místo narození Praha a někde Břežnice. V časopisu Adler se uvádělo místo jejího narození Rokycany. To je úplně falešné jak dokazují rokycanské matriky. Její otec byl kapitánem v maďarském pluku Wolffensbüttel. Ani pátrání ve vojenských matrikách nepřineslo objasnění.

Příloha č. 2.

Vraťme se k Janu Heyrovskému. Ten roku 1822 složil ještě s výborným prospěchem teoretickou a praktickou zkoušku z lesnické vědy. Roku 1829 odjel na studijní cesty

po cizině. Po návratu ve službách schwarzenberských složil ještě další zkoušky se znamenitými výsledky. Roku 1834 se stal zemských zeměměřičem. Oženil se dne 1. července 1832 a zápis v matrice zní v překladu:

Ženich: Urozený pán Jan Křtitel Heirovský, knížecí schwarzenberský lesní inženýr a přísežný zeměměřič, rozený v Rokycanech, manželský syn pana Ferdinanda Heirovského, l. U. Dr. purkmistra královského města Rokycan a matky paní Rozalie, rozené Cardel z Prahy - věk 32 let

Nevěsta: Urozená slečna Antonie Měchurová, rozená v Praze, manželská dcera urozeného pana Jana Měchury, j. U. Dr. přísežného zemského advokáta, pána a majitele statku Votín, Předslav, Habertice a Lobkovice a matky urozené paní Marie Měchurové, rozené Lankisch von Hertzitz z Prahy - věk 23 let.

Z tohoto manželství se narodil dne 19. února 1834 prvý syn Adolf Ferdinand, Kmotr: Ferdinand Šimon Heyrovský, Jan Jeník rytíř z Bratřic, c. k. hejtman.

Rodina Jana Heyrovského udržovala tedy vlastenecké styky a stálé styky s Františkem Palackým, který byl svakr Jana Heyrovského. Dne 30. prosince 1835 se narodila též v Praze dcera Leopoldina Rosalia Maria. Dalšího roku stihl Jana Heyrovského osud jeho dědečka, zemřela jeho manželka v šestinedělí dne 9. ledna 1836 a půl dvanácté v noci ve stáří 25 roků. Zůstaly mu dvě maličké děti, o něž musel pečovat a při tom vykonávat náročné povolání. Tento stav nemohl trvat dlouho a oženil se znovu dne 24. června 1838 s Alžbětou dcerou Antonína Friedla, ředitele netolického panství. S druhou manželkou měl celkem pět dětí, jak naznačuje rozrod. Když se narodil syn Jan asi záhy zemřel, neboť, když se narodil další syn 20. května 1843 dostal jméno Jan. Dva synové Adolf Ferdinand a Karel se stali vrchními lesmistry a vynikajícími lesníky. Karel byl vrchním lesmistrem v Třeboni jako jeho otec, ale zemřel v Praze. Jeho otec Jan Heyrovský zemřel jako vrchní lesmistr v Hluboké n. Vlt. dne 17. května 1865. Bylo by zajímavé sledovat osudy dětí Jana Heyrovského, ale to není účelem této studie. Na rodu Heyrovských můžeme sledovat genetické vlivy. Po staletí až do současnosti členové tohoto rodu se vyznačovali vynikajícími schopnostmi. Nositel Nobelovy ceny, prvý občan z ČSSR, který získal toto vysoké ocenění, akademik ČSAV, profesor fyzikální chemie na Universitě Karlově je každému znám. Jeho bratr JUDr. Leopold Heyrovský je vynikající entomolog; jeho zásluhy vyznamenala i ČSAV. Není bez zajímavosti, že v letech 1939 - 1945 byl starostou v Rokycanech řídicí učitel v. v. Rudolf Heyrovský. Organizoval ilegální Revoluční národní výbor, jehož byl prvním předsedou, byl v čele velké akce dodávání potravin vězňům koncentračního tábora v Mirošově. V roce 1965, rok po jeho smrti u příležitosti 20. výročí osvobození naší vlasti byl in memoriam jmenován čestným občanem Rokycan.

Prameny a literatura:

- Státní archiv Plzeň: Matriky Rokycany, matriky Bubovice
 Archiv města Plzně: Matrika žáků premonstrát. gymnasia v Plzni z let 1808 - 1849
 Hlavní katalog žáků z let 1808 - 1819
 Berní rula 1651, folio 1063 (fotokopie)
 Okresní archiv Rokycany: Spisy měst. úřadu a magistrátu, kartony D II/628 a 629
 Seznam domů s právem várečným z r. 1713
 Pamětní kniha města Rokycan od 1836
 Archiv hl. města Prahy: Matriky Praha II P. Marie Sněžná - 03
 dtto - N5
 dtto - Z3
 Státní archiv Třeboně: Matrika - Třeboně 9/XII
 Matrika Hluboká n. Vlt. - 5/V
 Archiv Karlovy University - sign. M 8, M 9
 Bachmanův inventář - B8a, b, B10, B62
 Vojenský historický ústav Praha Karlín.

Knihy:

- Jan Frič a kolekt.: Velké vzory našeho lesnictví
Politický a školní okres Rokycany - 1898
Věra Černá: Rokycany - 1946
Karel Jindřich: Rokycany, historie a současnost - 1970
Zdeněk Nejedlý: Bedřich Smetana, díl IV, Ve společnosti
Rokycany - Historické a kulturní skizzy - 1935
Časopisy a sborníky:
Brdský kraj, měsíčník, ročníky 1911 a 1912
Dr. Josef Čejka: Ze života Ferd. Š. Heyrovského. Časopis českého muzea XXI - 1847
MUDr. Josef Žán: 200 let od narození Ferd. Heyrovského.
Minulostí Rokycanska č. 7 - 1970
Dr. Ladislav Hovorka: Tři kapitoly o doktoru Ferd. Šim. Heyrovském.
Minulostí Rokycanska č. 7 - 1970
Jiří Světlík: Nejstarší rokycanské matriky, Minulostí Rokycanska č. 12 - 1974
Jiří Majer: Ke vzniku a počátkům báňské akademie v Příbrami
Vlastivědný sborník Podbrdská č. 5 - 1971

SERVIS

Hledám veškeré údaje o rodině CORVIN (předky Petra Corvina, v 18. stol. purkmistra v Horažďovicích), dále údaje o příjmení ERNEST či Ernst a této rodině, údaje o rytířs. rodu BLEKTU (Blechtů). Případně náklady hradím. Ing. Alois Ernest, Mozartova 29, 796 01 Prostějov.

Prosím žijící osoby, které přicházejí v úvahu svým příbuzenským vztahem k rodu CÝRANI Z BOLLESHAUSU, který žil na Čáslavsku a Kutnohorsku, v Cholticích a v Chrudimi o podání rodinných zpráv a údajů pro kroniku. Jedná se též o tyto rody: BENIGNI, BENVENTUR, BODIÁK, ČERMÁK, KARABÁČEK, KRHON, LISANDER, MATYÁŠ, NEBOČANSKÝ, PÍSECKÝ, RUDOLF, STRAKA Z NEDABYLIC, ŠEBES-TIÁN, TELLENSTEIN, VODIČKA a spříznění. Za každou zprávu k doplnění kroniky děkuje Rudolf Piwowar, Gottwaldova 70, 784 01 I tavel, okres Clomouc.

Pátrám po narození (místo a datum): Jan PŘÍBRAMSKÝ, narozen asi 1799, poddaný k Cholínu, panství Dobříš, syn Václava P. udánlivé krupaře a mlynář, mistra z Prahy a Anny Nigrinové (někdy psáno Ligrinové). R. 1825 se oženil v Borotičích s Annou Matouškovou, dcerou měšťana z Mýta u Rokycan (Růžové Mejto). Pražské matriky i Borotiče negativní. Ing. V. Nejedlý, Muchova 15, Praha - Dejvice, PSČ 160 00. Zprávy odměním.

Při práci o plastikách v podorlicku jsem často narazil na umělce rodu Mělnických či MĚLNICKÝCH. Mělník - Boleslav - kovolitec i zvonař, Chrudim - stavitel a kameniči, Vamberk - sochař a kameniči. Prosím o zprávy o tomto rodu. Rudolf Zrubek, 516 01 Rychnov/ Kněžnou, Sokolovská 878.

Hledám knihu Baletka: Znaky měst a městeček Severomoravského kraje. Koupím nebo vyměním za jinou heraldickou publikaci. Jiří Bílý, 615 00 Brno, Viniční 226.

Ještě stále je dost badatelů, kteří se víc než na problémy vrhají na své protivníky.
V. Zamarovský

ROZROD HEYROVSKÝCH

Josef Heyrovský oo Anna

* 1703

+ 9. 11. 1732

oo Kateřina

Šimon

* 24./10. 1732

+ 28./11. 1732

Matěj

* 27./2. 1736

+ 9./3. 1736

Matěj oo 7./11. 1762

Ludmila Reislerová

Ignác

* 30./7. 1763

Václav

* 13./9. 1765

Marie Viktorie

* 16./12. 1767

Ferdinand Šimon

* 25./10. 1769

Matěj Kašpar

* 4./1. 1772

Anna

* 16./2. 1773

Antonín

* 3./6. 1774

Rosalie

* 28./8. 1776

František

* 2./12. 1839

František

* 12./10. 1777

Terese Veronika Anna

* 8./1. 1780

Ludmila Anna

* 2./5. 1782

oo a. 1799

* 10./9. 1783

Rosalie Dorota Cardello

* 1778

+ 18./2. 1837

Jan Baptista

* 1./10. 1799

+ 17./5. 1865

Ferdinand Celestin

* 6./4. 1801

Karel Engbert

* 7./11. 1802

+ 1863

Ignác František

* 28./3. 1804

Aloisie Filipína

* 1./5. 1808

Adolf Šimon

* 27./10. 1817

1. oo 1./7. 1832

Antonie Mšchurová

* 20./2. 1809

+ 9./1. 1836

Adolf Ferdinand

* 19./2. 1834

+ 1904

Leopoldína Rosalie Marie

* 30./12. 1835

2. oo Alžběta Friedlová

* 1805

+ 1863

Karel Josef Antonín

* 20./3. 1839

+ 24./4. 1921

Rosalie Alžběta Gabriela

* 16./3. 1840

Jan

* 17./5. 1841

+ a. 1843

Terese Anna Alžběta

* 8./7. 1844

Jan Antonín Norbert

* 19./5. 1843

LITERATURA

Nikolaj Nikolajevič Speransov: Zemelnyje gerby Rosii XII - XIXvv. Moskva, Sovětskaja Rossija 1974, 200 s., barev. obr.

Atlas, obsahující přes 500 znaků měst, obcí, újezdů, oblastí a gubernií v barevném provedení a několika velikostech s dobrou čitelností figur, reprodukováných podle původních kreseb. Erby jsou seskupeny dle určitých tematických motivů tak, že je možno hledat např. v oddílu historie, příroda, výroba, obchod, zemědělství, ale i v částech nazvaných legendy, obrana rodné země, mírová práce, památníky slávy a hrdinství, okno do Evropy atd.

Ke každému erbu je připojen text, úměrný významu jeho držitele, data o době vzniku, proměňacích, popis a další zajímavosti. Je cenné, že jak u úvodní kapitoly o základních pojmech ruské komunální a regionální heraldiky, tak i u jednotlivých znaků je připojeno anglické, francouzské a německé resumé. Závěr knihy doplňuje bibliografie a sumární abecední rejstřík. Knihu lze objednat v Sovětské knize, Praha 2, Vodičkova č. 41 za 285 Kčs.

Vladimír Provázek

Ludvík Schmid, MUDr., CSc: IRISH DOCTORS IN BOHEMIA. Irish Journal of medical Science, Seventh Series, Vol. 1, No 11, 1968.

Když před sedmi léty autor vydal u nás svou práci Irtští lékaři v Čechách (Univ. Karl.) byla to práce nejen objevná, ale i návodná, jak vysledovat působení cizích vědců na našich vysokých učilištích a ve veřejném životě. Text byl tehdy doprovázen nejen podrobnými rodopisnými údaji, ale i znaky některých pojednávaných osobností. Jako doplněk k této publikaci sluší uvést, že výtah z práce vyšel také v nadspsaném periodiku. Týká se sice jen dvou osobností známých z pražského universitního života, Jacoba Smitha de Balroe a Wilhelma Mac Neven-O'Kellyho of Aghrim, neméně uvádí některé další podrobnosti, které česká publikace postrádá. Jde především o obsáhlou chronologii irských seznamu z let 1678 - 1778 a další bibliografii. Lze vítat toto náročné speciální studium autorovo a těšíme se na další ohlášenu práci o irských vojenských osobnostech v Čechách, na které pracuje s prof. dr. I. Polišenským. Nepochybujeme, že bude mít i doprovod genealogicko-heraldický.

Ludvík Mucha: VLAJKY, ZNAKY ZEMÍ SVĚTA. Praha, Kartografie 1975, 181 s., obr. příl., 25,- Kčs.

Atlas vlajek a znaku států světa, seřazených podle kontinentu do úhledné knížky praktického formátu, je dobrou novinkou na našem předvánočním trhu. Doposud byli naši heraldici a vexilologové nuceni používat cizích souborů. Ač proti snad nejvíce u nás rozšířenému atlasu Herzog-Wolfovu, vyšlém v roce 1967, který byl u nás k dostání, jsou vynechány vlajky obchodní a námořní, připojuje autor ke každému obrázku vysvětlující text o pojednávaném státu, jeho zřízení, zrodu a proměnách, vykládá symboliku barev i znamená a určuje dobu užívání. Předestlány jsou i orientační mapy kontinentu a nechybí ani vlajky národního osvobození a boje za nezávislost. Poměrně značná literatura poslouží jistě k další informaci a studiu. Úvod autoruv objasňuje vývoj vlajek a praporů, vymezuje jejich pojem a dělení, zhruba vše to, co obsahuje osamostatnělý obor heraldiky, nazvaný vexilologie. Název pochází od první skutečné vlajky západního světa, zvané vexillum, jež bylo zavedeno roku 105 n. l. konzulem Gaiem Mariem jako rozlišovací znamení římských legií. Čtenář se tu dozvídá i o rozdílech mezi heraldickými a vexilologickými pravidly, z nichž snad nejdůležitější je obrácené pravidlo stran popisu vlajek od erbu. Je tu učiněna zmínka o značné funkci barev po symbolické stránce, objevují se tu některé nové nebo spíše málo používané pojmy a výrazy jako kanton, karé, list, trinacria, Ašokovo kolo, quina apod. Lze litovat, že snad jen omezení rozsahu tisku bylo příči-

nou, že také připojené státní znaky, zvláště rozvojových zemí s exotickou příchutí, nebyly více popsány, aby název knihy lépe navzájem korespondoval. Kniha vyšla ve značném nákladu a nelze pochybovat, že bude brzy rozebrána.

vP

MENDELŮV OPATSKÝ ZNAK. Studie dr. J. Sajnera o Mendelově opatském znaku vyšla ve Folia Mendeliana 9 v roce 1974 (Čas. Mor. muzea LIX/1974, s. 263 - 266, 2 fot., též separát) je zajímavou prací z církevní heraldiky. Jde nejen o blason znaku tohoto geniálního objevitele zákonů o dědičnosti, ale i o hlubší symboliku Mendelova osobního erbu, která spojuje a dokumentuje zaměření, přesvědčení a záliby jeho nositele.

Mendel po svém zvolení za opata augustiniánského kláštera sv. Tomáše ve Starém Brně dne 31. 3. 1868, dává si zhotovit osobní znak použív starého práva, podle kterého každý opat si může zvolit znak. Je od neznámého autora, patrně podle vlastních Mendelových návrhů. Poprvé je tento znak reprodukován v J. Kríženeckého díle o životě a díle G. J. Mendela (1965).

Jeho blason je tento: Čtvercový štít, v horním pravém modrém poli doprava nakloněná lilie s listy a dvěma květy v přirozených barvách. V levém černém poli je v jeho dolní polovici pluh v přirozené barvě, v horní polovici zlatý kříž s paprscitou gloriolou kolem. V pravém dolním, červeném poli jsou dvě vodorovně tisknouce se ruce se zvláštním postavením ukazováčku na pravé ruce. Nad rukama vznáší se hořící, prohodnuté srdce, vše v přirozených barvách. Příkrývky jsou v barvách štítu. Vpravo ze štítem je opatská mitra, vlevo zlatá opatská berla, zcela nahoře je černý opatský klobouk se zlatou šňůrkou a šesti uzly ve třech řadách. Pod štítem nalézá se opatský řetěz s křížkem.

Je však známa ještě jiná, černobílá varianta tohoto znaku, s tímto popisem: V pravém horním poli nalézají se dvě lilie s květy. V levém horním poli je kříž nad pluhem a místo paprscité glorioly je tento kříž ovínut vavřínovým věncem. V pravém dolním poli je vodorovně z roucha vystrčená ruka, která drží kříž. Nad rukou vznáší se hořící srdce. V levém dolním poli jsou umístěna a dvojtečkou navzájem oddělena velká řecká písmena alfa a omega. Pod štítem je vpravo komturský kříž s řetězem, vlevo opatský řetěz s křížkem. Ostatní zůstává jako v případě prvého.

Sajner se domnívá, že tuto variantu znaku použil Mendel až v roce 1872 po dekování komturským křížem. Mendelův znak je, jak jsme již řekli, znakem ad personam, neboť jako opat a prelát měšťanského původu nedědil rodový znak.

A nyní k symbolice znaku. Lilie ukazuje vztah Mendelův k botanice, v náboženské symbolice pak značí čistotu a nevinnost, kříž značí víru. Pokud je autoru známo, není pluh náboženským symbolem. Můžeme však připustit, že Mendel zobrazením pluhu chtěl zduraznit příslušnost k rolnickému stavu po předcích. Tisknouce se pár rukou je symbol vytrvalosti, přátelství a věrnosti. Zvláštní postavení ukazováčku na pravé ruce je intimitní poznávací znamením společenstva některé mystériózní společnosti. Těžko rozhodnout, zda tím chtěl Mendel určitou příslušnost zduraznit. Symbol je totiž Mendelem velmi obezřetně volený, neboť v době pontifikátu papeže Pia XI. se zostřil boj Vatikánu proti svobodnému zednářství a podobným společnostem. U Mendela se pravděpodobně jedná o příslušnost ke společnosti pro harmonickou filosofii v Lipsku, jak ukazují dva dopisy z jeho pozostalosti. Podobné případy funkční úlohy rukou (držící kruh) vidíme např. také na některých náhrobcích našich buditelů a předních osobností 19. století na staré části Olšanských hřbitovů v Praze. Další znamení, hořícího srdce, symbolizuje horoucí lásku k bohu. Znamení písmen je biblické, opírající se o citát "jsem alfa a omega, začátek a konec všeho božského dění". Ruka držící kříž značí víru v Krista. Ostatní části jsou již celkem v heraldice církevní známé. Pokud jde o pluh ve znaku ještě dodáváme, že podle Paul Gründela značí zemědělskou zdatnost, blaho a usedlost, ale také kypřenou pudu pro vše nové, se snahou mnohé zlepšit, což vlastně předznamenává Mendelovy skvělé objevy. Pluh je také atributem sv. Isidora rolníka, Kunhuty a konečně s ním a zapraženými dábly oře opat Prokop.

vP

Franz Donth - Hans H. Donth: Quellen zur Geschichte der Herrschaft Starkenbach im Riesengebirge im 17. Jahrhundert. Verlag Robert Lenke München 1974, 784 stran, reprodukc map panství a znaků majitelů panství. Důležitý genealogický pramen pro rodiny Jilemnického panství. Obsahuje opisy listin o koupi panství ze Zemských desk, seznam poddaných 1651, urbář panství 1688, Tereziánský katastr 1713, 1725. Dále opisy listin v tématických oddílech - protireformace, sklářství, dolování a statistiky poddaných ze 17. a začátku 18. století. 50 % uveřejněných pramenů je použito z Har-rachovského rodinného archívu ve Vídni. Příloha obsahuje biografii všech vydaných prací, ve kterých je uvedena zmínka o panství, nebo o některé jeho obci, dále rejstřík všech osob, míst a věcný rejstřík. J.Wg.

Kulturní měsíčník LOUNY stará se i o historické náměty ve svých člancích, které mohou poskytnouti upozornění některým badatelům, jak na různé osobnosti, tak i na analogie dobového dění. V ročníku 1975 jsou zajímavými články: Ing. Jana Niče "Jak doplatilo naše město na třicetiletou válku", a dále i dva články lng. Rudolfa Sýkory "Cítoliby 17. a 18. věku" a "O starodávných cítolibských gruntech a chalupách". Příjmení v článku prvního autora jsou tato: Vincenc Strašryba (před 1620, autor kruchty českých literátů), Jan Scaenophilus Heřmanoměstský (poslední duchovní správce podobojí r. 1620), děkan Václav Ludvík Bütner z Frauenbergu (t. j. pravděpodobně z Hluboké, jeho katol. nástupce z r. 1622), don Martin de Hoef Huerta (1625), generál Banner (1636), setník Vanko (1646), primas Bero (zač. 14. stol.). V člancích druhého autora jsou následující významné popisy stavení v Cítolibech a jména osob: majitel vsi Hruška z Března (1569 - 1630); majitel panství A. Schütz (1650 - 1720); nástupce hr. A. K. Pachta (1720 - 1797); č. 7 - majitel Jan Plávecký (1663) a rod Jindřichů (1793); č. 8 pustá chalupa r. 1656 koupená Václavem Procházka a od r. 1812 majetek rodu Jindřichů; č. 11 chalupa Divišovská r. 1654 osedlá Václavem Burggrafem; č. 12 chalupa Hynkovská osedlá r. 1671 - 1674 Petrem Bartuškem, od r. 1673 Ondřej Běšínský; č. 16 chalupa Stankovská, též Trubačovská koupená od vrchnosti r. 1680 Matějem Morchem; č. 26 chalupa na panském gruntu koupená r. 1751 Jakubem Karlíkem; č. 30 (- panská kovárna s 5 str. polí) od vrchnosti koupil Martin Mandíř, od r. 1848 majitelem Frant. Derfler, manžel Petronily roz. Mandíkové; č. 31 chalupa z Mamů, koupil r. 1680 Pavel Seifert; č. 35 (hospoda) měl r. 1543 Kuneš z Lukavce, od r. 1745 Václav Mazant, v r. 1864 - 1899 Václav Mocker zv. "hořejší", r. 1899 - 1912 Josef Svitek; č. 36 a 176 statek Bartušovský měl r. 1678 Štěpán Rokos; č. 38 statek Vejtřasovský koupil jako pustý r. 1674 Pavel Peykart a od r. 1793 sídlo rodu Mockeru zv. "dolejší" (odsud pochází arch. Josef Mocker); č. 39 chalupa Kulovská r. 1654 pustá, od r. 1666 Jana Rokose; č. 40 chalupa Famferlíková prodaná r. 1673 vrchností Janu Hýrovi, do r. 1744 Ondřej Hýra; č. 41 grunt Kalcovský prodaný r. 1680 Marku Knolovi v r. 1737 - 1761 Jakub Hýra; č. 42 a 43 r. 1659 Šimona Hýry (Hýrové jako sedláci se v Cítolibech objevují i dříve bez přesného údaje majetku: r. 1572 Pavel Hýra, r. 1590 Jan Hýra, r. 1602 rychtář Jiřík Hýra, r. 1618 Jakub Hýra). (Rod Hýrů mizí z Cítolib po vídenském krachu z r. 1873, mizí beže stopy a nastupuje po něm Josef Sochor z Vlčí); č. 51 (1874) a č. 54 (1868 - 1881) František Hýra; č. 47 statek Kuchařovský a později chalupu č. 46 osazuje r. 1659 - 1814 Jan Šesták; č. 48 statek Machovský má od r. 1663 Daniel Miller; č. 49 chalupa Janšovská též Polhousovská koupená jako pustá r. 1659 Jiřím Vojtou, po něm r. 1699 Tobitáš Lokaj {Jakub Lokaj *1694, + 1759, r. 1754 a 1755 rychtářem, jeho syn Jakub Lokaj a Václav Lokaj *1735, + 1809 byli oba členové zámecké Pachtovy kapely}; č. 50 statek Jakuba Lokaje r. 1748 - 1775; č. 51 Jakub Tyl r. 1799, č. 52 chalupa Vobořilovská r. 1654 osazená Křištofem Millerem, pak rodem Dufkú; č. 53 grunt Školářovský pustý o 1/4 lánu koupil r. 1665 Jan Vondrovic a rozšířil na 1 lán, od r. 1818 rod Hornofů; č. 54 statek Haunovský byl převzat r. 1680 Jiřím Bendou; č. 55 statek Suchých r. 1680 Václav Suchý; č. 56 statek Jirásků, v r. 1617 Adam Jirásek, r. 1668 Tobitáš Jirásek.

OZNÁMENÍ VÝBORU

Sdělení všem členům.

Čestný člen GHSP p. Jaromír Prusík připravil na rok 1976 pro členy vlastivědné zájezdy a zařizuje pro Společnost celou agendu zájezdů. Obracujte se na něj se všemi dotazy a přihláškami, platbami a podobně s plnou důvěrou písemně i telefonicky. Jeho adresa jest: Jaromír Prusík, 169 00 Praha 6 - Břevnov, Anhaltova 23/935 - telef. 355206. Vaším zájmem budiž přihlásiti se včas, protože r. 1975 pro plně obsazený autobus musely být pozdější přihlášky odmítnuty. Také letos budou vypravěny autobusy jen po jednom vždy od Domu umělci v Praze 1.

I. zájezd pojedje v sobotu 22. 5. 1976 v 6,30 h. do Středoohoří (v květu), a to přes Mělník do Ústíčku, do zámku Ploskovice (známý z opery Dalibor), Iitoměřice (památková rezervace), oběd, Libochovice (zámek, rodiště J. E. Purkyně), zámek a muzeum v Budyni/Ohří, hrad Hazmburk . Cena vč. vstupu do pam. objektu 50,- Kčs.

II. zájezd pojedje v sobotu 5. 6. 1976 v 6,30 h. na Vlašimsko a Vysočinu, a to přes Benešov do Jemniště, přes Vlašim do myslivny ve Všebořicích (rodiště Zd. Fibicha), Želiv (premonstrátský klášter a dějiště Hamzova "Šimona kouzelníka"), zámek v Červené Řečici, památková rezervace Pelhřimov, oběd, vrch Křemešník (dějiště Vankova "Na krásné samotě"),hrad Lipnice a návrat přes Humpolec. Cena vč. vstupu 50,- Kčs.

III. zájezd pojedje v sobotu 19. 6. 1976 v 6,30 h. na Podbořansko a Žatecko, a to na hrad Točnick, hřbitov buditelu v Žebráku, přes Zvíkovec, Chřtich ke dvoru Rohy, 2 km pěšky ke hradu Krašovu (z r. 1230; sídlo Kolovratů), oběd v Kozojedech u JZD nebo v Kralovicích, přes Jesenici na zámek a park Krásný Dvůr u Podbořan (sídlu Černínů) a návrat přes Žatec. Cena vč. vstupu 50,- Kčs.

IV. zájezd pojedje v sobotu 4. září 1976 v 7 h. na Pardubicko, a to Přerov/I. a-bem (skanzen a zámeček), Chlumec n.Cidl. (Kinských zámek "Koruna"), lázně Bohdaneč, prohlídka Pardubic, oběd, Kunětická hora, zámek Hrádek u Nechanic a návrat přes Poděbrady. Cena vč. vstupu 50,- Kčs.

Přihlášky nejpozději na I., II., III. zájezd do 31. 3. 1976 a na IV. zájezd do 30. 6. 1976.

Program pondělních schuzek na II. a III. čtvrtletí 1976 členu GHSP, které se konají vždy o 17 hod. v místnosti Společnosti, Praha 5 - Smíchov, Holečkova 7:

12. 4. Volná diskuse, připomínky a návrhy

26. 4. Ella Šárková: Z divadelního života

10. 5. Jitka Trčková, akad. sochařka: Ze své badatelské práce

24. 5. Otakar Frankenberger, PhDr: Doplnované pluky v Čechách a vojenské matricy

14. 6. Eduard Šimek, PhDr: Platné mince v Čechách od 15. do 19. století (Prvá část)

28. 6. Volný diskuzní večer

V červenci a srpnu se schůzky nekonají.

13. 9. Volný diskuzní večer

27. 9. Dana Svobodová, PhDr: Platné mince v Čechách od 15. do 19. století (Druhá část)

Dr. Dana Svobodová a Dr. Eduard Šimek jsou pracovníci Národního muzea, numismatického oddělení.

{ pokračování ze stránky 5 }

Pro složitost a nesnadnost svého úkolu proto volila subkomise i novou formu, jak své návrhy opřítomnění co nejširší členské základny heraldiků a na svou závěrečnou schůzku 1. prosince t. r. pozvala všechny členy - heraldiky bydlet v Praze nebo v nejbližším okolí.

Setkání se účastnili skutečně heraldici ve velkém počtu a již tím dokázali, jaký význam přisuzují aktivizaci heraldické práce v GHSP. Po zahájení přednesl K. Liška náměty pro poradenskou činnost na pravidelných setkáních heraldiků počínaje 21. lednem 1976 v klubovně GHSP a zdůraznil potřebu vzájemných osobních styků s výměnou zkušeností, literatury a zpráv. V. Palivec shrnul výsledky rozboru heraldických dotazníků i heraldické tematiky v GH-Listech a snesl řadu tematických námětů pro heraldické skupiny (jeho referát bude uveřejněn v nejbližším čísle GH-Listů). Palivcovy náměty byly doplněny staršími podněty P. Paláta z 20. 5. t. r., který první dal výboru GHSP k dispozici osm možných kolektivních témat (dějiny heraldiky, soupisy znaků podle míst, domovní znamení, heraldika na architektuře, heraldická bibliografie, generální index znaků českých, moravských a slezských rodů, znaky měst a heraldická terminologie). Diskuse potvrdila existenci dvou typů heraldické činnosti v GHSP (populární heraldika a heraldika jako pomocná věda historická) a potřebu odborných heraldických přednášek, dále zájem o reprinty základních příruček české a moravské heraldiky a rovnovážný zájem jak o heraldickou poradenskou činnost, tak i o práci v odborných heraldických skupinách (na př. terminologická skupina M. Zárybnického).

Ze společné schůzky výborové subkomise a pražských heraldiků tak vzešla tři doporučení správnímu výboru:

1. konat každou třetí středu v měsíci v klubovně GHSP heraldické schůzky s poradenskou a diskusní náplní a pověřit jejich vedením K. Lišku,
2. uspořádat jednou měsíčně v klubovně vždy první středu v měsíci odborné přednášky s touto tematikou a termíny: Symboly v heraldice (V. Palivec, 4. února), Znaky nových měst a městeček v 15. a 16. století (K. Liška, 3. března), Posuzování nových znaků městských národních výborů (7. duben), Nová heraldická literatura (2. června),
3. umožňovat schůzky heraldických pracovních skupin v klubovně podle jejich termínů a zajišťovat jim organizační pomoc a literaturu,
4. vytypovat tituly pro heraldické reprinty i pro nové heraldické práce.

Výbor GHSP

GH-LISTY

**Genealogické a heraldické společnosti v Praze,
Vydává ve volných lhůtách pro vnitřní potřebu
svých členů Genealogická a heraldická společnost v Praze,
150 00 Praha 5, Holečkova 7.**

Za věcnou správnost příspěvku odpovídají autoři.

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.

Tiskly Východočeské tiskárny, n.p., provoz 07, Pardubice